

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Začleňování jedince do sociální skupiny v různých
životních situacích ve vybraném regionu**

Bc. Zuzana Šámalová

© 2016 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Zuzana Šámalová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Začleňování jedince do sociální skupiny v různých životních situacích ve vybraném regionu

Název anglicky

Integration of individuals into social groups in different life situations in the selected region

---

Cíle práce

Cílem práce bude navrhnout možnosti, jak začlenit jedince bez rodiny se do sociálních skupin v různých etapách života ve vybraném regionu. Dílčím cílem bude zjistit názory veřejnosti na problematiku začleňování dětí z dětských domovů do společnosti ve vybraném regionu (Plzeňském kraji). Dalším dílčím cílem zjistit postoje samotných dospívajících jedinců, zástupců poskytovatelů i zaměstnanců sociálních zařízení. Dalším dílčím cílem bude analýza problematiky v rámci rozvoje vybraného regionu.

Metodika

Teoretická část a charakteristika prostředí bude vycházet ze studia dokumentů. Dílčí cíle budou dosaženy kvantitativním šetřením pomocí strukturovaného rozhovoru mezi veřejností a kvalitativním šetřením pomocí polostrukturovaných rozhovorů u začleňovaných jedinců do sociální skupiny a aktérů samotného procesu i aktérů regionálního rozvoje. Výsledky budou zhodnoceny, diskutovány a bude stanoven závěr. Osnova: 1 Úvod, 2 Cíl práce a metodika, 3 Teoretická východiska, 4 Charakteristika, 5 Výsledky a diskuze, 6 Závěr, 7 Seznam použitých zdrojů, 8 Přílohy

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

sociální skupina, socializace jedince, dům na půl cesty, ústavní výchova, odchod, absence rodičů

Doporučené zdroje informací

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2005, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

MACEK, Petr. Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-717-8348-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele, sv. 3. ISBN 978-807-3675-042.

MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana, KODYMOVÁ, Pavla. Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003, 272 s. ISBN 80-7178-549-0.

MONTESSORI, Maria. From childhood to adolescence: including Erdkinder and The Function of the University. Amsterdam: Montessori-Pierson, c2007. ISBN 978-90-811724-6-2.

TAXOVÁ, Jiřina. Výchovné problémy dětských domovů. Praha: SPN, 1967, 151 s.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Pavla Varvažovská

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 11. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Začleňování jedince do sociální skupiny v různých životních situacích" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Pavle Varvažovské, mé vedoucí diplomové práce za její rady, připomínky a pomoc při vypracování práce. Dále děkuji dětem a zaměstnancům Dětského domova Domino a Domu na půl cesty Bójka, kteří svou ochotou přispěli k dokončení mé práce.

Začleňování jedince do sociální skupiny v různých životních situacích ve vybraném regionu

Souhrn

Diplomová práce se zabývá problematikou začleňování jedince do sociální skupiny v různých životních situacích v Plzeňském kraji. Především se věnuje formám pomoci, která je dětem při odchodu z dětského domova poskytována krajem, resp. dětským domovem zřizovaným Plzeňským krajem. Diplomová práce analyzuje názory veřejnosti na problematiku začleňování dětí z dětského domova do společnosti, zjišťuje postoje samotných dospívajících jedinců, vedoucích pracovníků a zaměstnanců sociálních zařízení. Dále analyzuje problematiku v rámci rozvoje Plzeňského kraje. Cílem práce je navrhnout možnosti jak začlenit jedince bez rodiny do sociálních skupin v různých etapách života v Plzeňském kraji. Teoretická část diplomové práce pojednává o období socializace dítěte a absence rodiny, jakožto hlavního činitele socializace. Popisuje systém náhradní výchovy v České republice, život dětí v dětském domově a programy týkající se problematiky odchodu z dětského domova. Terénní šetření je provedeno s účelem dosáhnout cíle, dílčích cílů práce a následně interpretovat jejich výsledky. V závěru práce jsou shrnuty výsledky získané při zpracování této práce a následné doporučení pro zřizovatele dětských domovů, tedy pro Plzeňský kraj. Pro splnění hlavního cíle je navržena možnost jak začleňovat jedince do sociálních skupin a to formou nové pracovní pozice „sociální průvodce“.

Klíčová slova:

dětský domov, sociální skupina, socializace jedince, dům na půl cesty, ústavní výchova, odchod z dětského domova, potřeby dítěte, absence rodičů, samostatný život, nezisková organizace.

Integration of individuals into social groups in different life situations in the selected region

Summary

This thesis deals with the issue of integration of individuals into a social group in different life situations in the Pilsen region. Primarily it focuses to forms of assistance which are provided by the region to the children leaving the Halfway house or the children's home established by the Pilsen region. The thesis analyzes public opinions on the issue of integration of the children from the children's home into society and finds out their own positions of adolescents, executives and employees of social facilities. It also analyzes the issue within the development of the Pilsen region. The objective is to propose ways to integrate individuals without a family into the social groups in different life situations in the Pilsen region. The theoretical part deals with the period of socialization of a child and the absence of a family as the main factor of socialization. It describes a system of constitutional education in the Czech Republic, the lives of children in the Halfway house and programs on the issues of leaving the children's home. The field research is performed with a purpose of achieving objectives, sub-objectives work and then interpret their results. The results obtained and subsequent recommendation are summarized for the establishing institution children's home (thus Pilsen Region) in the conclusion of this work. To achieve the main objective is proposed the way to integrate individuals into the social groups in the form of new work position "social guide".

Keywords: children's home, social group, socialization of an individual, The Halfway house, constitutional education, leaving the children's home, child needs, absence of parents, standalone life, nonprofit organization.

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika	11
3 Teoretická východiska	13
3.1 Terminologie	13
3.1.1 Vymezení pojmu sociologie	13
3.1.2 Regionální rozvoj.....	13
3.2 Období socializace	14
3.2.1 Rodinná identita jako hlavní činitel socializace.....	14
3.2.2 Dítě a jeho potřeby.....	15
3.2.3 Absence rodiny	15
3.2.4 Osobnost dítěte vychovávaného v ústavní péči	16
3.3 Život v dětském domově	17
3.3.1 Příchod do dětského domova	17
3.3.2 Problémy dětí vychovávaných v dětském domově.....	18
3.3.3 Prodloužení pobytu po dovršení plnoletosti	20
3.3.4 Příprava dítěte na odchod z dětského domova.....	21
3.3.5 Odchod z dětského domova	21
3.3.6 Možnosti zaměstnání	23
3.3.7 Varianty bydlení.....	23
3.4 Systém náhradní výchovy v České republice.....	26
3.4.1 Ústavní výchova.....	27
3.4.1.1 Diagnostický ústav	29
3.4.1.2 Dětský domov	29
3.4.1.3 Dětský domov se školou.....	31
3.4.1.4 Výchovný ústav	31
3.5 Programy týkající se problematiky odchodu dětí z dětského domova v České republice	32
3.5.1 New Job, New Life	32
3.5.2 Najdi svůj směr	32
3.5.3 ROZJEDU TO!	33
3.5.4 „Najdi si mě...“.....	34
4 Charakteristika prostředí	36
4.1 Plzeňský kraj a náhradní rodinná péče.....	36
4.2 Dětský domov DOMINO	37

4.3	Dům na půl cesty BÓJKA	38
5	Terénní šetření.....	41
5.1	Kvantitativní šetření	41
5.2	Kvalitativní šetření	70
6	Výsledky a diskuse	75
6.1	Hodnocení výsledků kvantitativního šetření	75
6.1.1	Hodnocení výsledků dětí žijících v dětských domovech.....	75
6.1.2	Hodnocení výsledků vedoucích a pracovníků dětského domova	77
6.1.3	Hodnocení výsledků veřejnosti.....	78
6.2	Hodnocení výsledků kvalitativního šetření	79
6.2.1	Hodnocení výsledků mladistvých samostatně žijících	79
6.3	Diskuze.....	80
7	Závěr.....	82
8	Seznam použitých zdrojů	84
	Seznam použitých tabulek, grafů a obrázků	90
9	Přílohy	92

1 Úvod

Dětský domov je zařízení pro děti, jež netrpí žádnými poruchami chování. Do dětských domovů se umisťují děti ve věku 3 až 18 let, přičemž ústavní výchovu lze prodloužit do věku 26 let, pokud mladistvý nadále studuje. Dětské domovy také poskytují přístřeší nezletilým matkám spolu s jejich dětmi. Dětské domovy zřizovány Plzeňským krajem se snaží dětem poskytnout stejnou péči jako v rodině. Pro děti je důležitý rozvoj duševních, tělesných i citových schopností a sociálních dovedností. Úkolem těchto zařízení je také připravit děti na budoucí povolání a vytvářet tak vhodné podmínky pro jejich vzdělání. Svůj volný čas mohou děti věnovat vlastním zájmům, mají také možnost navštěvovat nejrůznější kroužky a účastnit se sportovních soutěží. Děti si díky těmto aktivitám nacházejí nové kamarády a nejsou v sociální izolaci. Dětský domov Domino pořádá pravidelně pěvecké, sportovní a výtvarné soutěže. Děti jezdí o prázdninách na zájezdy jak po celé České republice, tak i k moři do zahraničí. Lze říci, že dětské domovy a jejich prostředí jdou stále dopředu a děti mají velké množství možností rozvíjet své zájmy.

Plzeňský kraj čítá celkem 7 dětských domovů, přičemž celková kapacita lůžek je 286 a většina dětí zde umístěných má trvalé bydliště v Plzeňském kraji. Jsou zde však i děti z Karlovarského kraje a z jiných krajů. Dětský diagnostický ústav při umístění dítěte do dětského domova musí v první řadě respektovat zájem dítěte.

Velký zájem o pomoc dětem neprojevuje však pouze stát. V České republice je velký počet neziskových organizací, které doplňují služby dětských domovů a dále se podílejí na výchově dětí. Společně tak vytvářejí lepší systém pro vzdělávání a rozvoj dovedností a schopností dětí bez rodiny. Dětské domovy také spolupracují se velkým počtem sponzorů, kteří podporují děti hlavně finančně. Celý tento systém pomáhající znevýhodněným dětem se tak zaslouhuje o šťastnější dětství všech, kterým nebylo dopřáno v biologické rodině, ať už byla nefunkční nebo neúplná.

Toto téma diplomové práce jsem si vybrala hlavně proto, že mi problematika dětí bez domova není lhostejná a osobně jsem se již vícekrát setkala s dětmi, které vyrůstaly v dětském domově. Zním detailně osudy těchto dětí, proto cílem této práce bude zjistit, jak k této problematice přistupuje regionální rozvoj a zda je dětem dopřávána dostatečná náhradní péče.

2 Cíl práce a metodika

Tato diplomová práce popisuje současný stav dětských domovů v Plzeňském kraji a formy jejich pomoci při odchodu dětí z dětských domovů. Výběrem tohoto tématu jsem se rozhodla popsat provozování dětských domovů jakožto příspěvkových organizací v Plzeňském kraji, spolupráci s neziskovými organizacemi a jejich společnou snahu o začleňování mladistvých do sociálních skupin.

Cílem diplomové práce je navrhnout možnosti, jak začlenit dorůstající jedince do sociálních skupin v různých životních etapách v Plzeňském kraji.

Dále jsou v práci vymezeny tři dílčí cíle.

Prvním dílčím cílem je zjistit názory veřejnosti na problematiku začleňování dětí z dětského domova do společnosti v Plzeňském kraji, tedy zda si veřejnost myslí, že děti z dětských domovů mají stejné šance na trhu práce a na koho se podle nich obracejí při hledání bydlení. Pro dosažení prvního dílčího cíle je nutné zodpovědět otázky: „Zaměstnal/a byste dítě z dětského domova ve vlastní firmě?“ a „Na koho se podle vás děti nejčastěji obrací při hledání bydlení?“.

Druhá dílčí otázka zjistí postoje samotných dospívajících jedinců, zástupců poskytovatelů i zaměstnanců sociálních zařízení. Děti zodpoví otázky týkající se zařizování vlastního bydlení a práce, jejich schopnosti jednání s úřady a pomoci různých organizací. Vedoucí pracovníci a zaměstnanci dětských domovů zodpoví otázky týkající se prostředí dětského domova, různých programů a organizací pomáhajících dětem začlenit se do společnosti. Vedoucí pracovníci pak blíže nastíní reálný provoz dětských domovů. Pro dosažení druhého dílčího cíle odpovídají mladiství na otázky: „Dostáváte při odchodu z DD nějaké věci/peníze do začátku samostatného života? Pokud ano, co, kolik?“ a „Na koho by ses obrátil/a v případě, že bys potřeboval/a pomoci s vyřízením některých formálních záležitostí (pracovní smlouva, smlouva o pronájmu bytu...)?“. Pracovníci domovů zodpoví otázky: „Myslíte si, že prostředí DD je:“ a „Probíhají v DD speciální programy, které by připravovaly děti na samostatný život? Pokud ano, které?“.

Třetí dílčí otázka zanalyzuje problematiku v rámci rozvoje Plzeňského regionu.

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části – na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje popis teoretických východisek a charakteristiku prostředí, tedy Plzeňského kraje. Během popisování teoretických východisek je čerpáno

z odborných materiálů souvisejících s definovaným tématem. Těmito materiály, jež tvoří základ pro realizaci cílů diplomové práce, jsou legislativní předpisy, výroční zprávy poskytovatelů ústavní výchovy, dokumenty a odborná literatura. Charakteristika prostředí popisuje Plzeňský region, v němž bude následně provedeno šetření.

K vypracování praktické části je použito terénní šetření. Výzkum práce je rozdělen na kvantitativní a kvalitativní šetření. Pro realizaci výzkumu je vybrán Dětský domov Domino v Plzni, Dům na půl cesty Bójka v Plzni a veřejnost pocházející z Plzeňského kraje.

Kvantitativní šetření spočívá v analyzování dat zjištěných z dotazníkového šetření, jež je provedeno mezi veřejností, dospívajícími dětmi, vedoucími pracovníky a zaměstnanci dětských domovů. Dotazník je respondentům rozeslán elektronickou formou s průvodním dopisem a obsahuje identifikační, uzavřené i otevřené otázky.

Kvalitativní šetření je provedeno s dětmi, které již opustily dětský domov, formou standardizovaných rozhovorů. Získaná data se dále zpracují a vyhodnotí. Pomocí testování definovaných hypotéz je počítána souvislost mezi jednotlivými proměnnými. Výsledky se na závěr interpretují pomocí tabulek a grafů a vyhodnotí se hypotézy, dílčí cíle a hlavní cíl práce.

Na závěr jsou uvedeny možnosti a doporučení, jak Plzeňský kraj může dále zlepšovat pomoc mladistvým při jejich začleňování do společnosti a začátkách samostatného života.

3 Teoretická východiska

3.1 Terminologie

V terminologii bude vysvětlen pojem sociologie a regionální rozvoj.

3.1.1 Vymezení pojmu sociologie

Podle Matouška je socializace „proces utváření osobnosti člověka. Spočívá v osvojování kultury a v začleňování jedince do systému společenských vztahů postupným vytvářením vazeb s jinými lidmi“. (Matoušek, 2003, s. 205)

Socializace dítěte se dělí na záměrnou a nezáměrnou. Nezáměrnou socializací je myšlen každodenní vliv rodičů a dalších sociálních vzorů v neformálních situacích, kdy dítě pozoruje sociální vzor nebo s ním interaguje. Záměrnou socializací je pak úsilí zejména rodičů a dalších pečovatелů ovlivňovat, vyučovat, vychovávat dítě. (Jandourek, 2007, s. 221)

Největším činitelem v procesu primární socializace je pro jedince systém rodiny, pomocí níž se z jedince stává osobnost, a pokud jedinci rodina chybí, může tato absence ovlivnit jeho integraci v důležitých životních etapách.

3.1.2 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj můžeme chápat jako úsilí k dosažení vyváženého rozvoje území a zároveň respektovat zásady politiky sociální a hospodářské soudržnosti. Není ani tak důležité dosáhnout totožné sociální a ekonomické úrovně v celé České republice. Je tomu naopak. Malé rozdíly napříč regiony jsou vítané, protože podporují zdravou konkurenci mezi všemi regiony.

Podle Žákovské by „vymezené území mělo dosahovat úrovně, která odpovídá místním potřebám a podmínkám. Řešení rozporů mezi místními podmínkami a oprávněnými požadavky obyvatel je podstatou snah ovlivnit regionální rozvoj. Základním nástrojem pro regionální rozvoj je regionální plánování. Jedná se o zvláštní případ strategického plánování, tj. systematického procesu, který zahrnuje výběr cílů, úkolů a činností potřebných k jejich dosažení. K jeho základním etapám patří analýza, strategie, programy a realizace. Cílem regionálního rozvoje je podpora nastartování ekonomického a sociálního rozvoje v regionech, které jsou na

základě analýz ekonomických ukazatelů označeny za problémové. K jeho dosažení je používáno nástrojů regionální politiky“. (Žáková, 2006, s. 16)

Všechny cíle regionální politiky České republiky pro období 2014–2020 odrážejí základní funkce regionální politiky a vycházejí z analytických závěrů a vývojových tendencí v oblasti regionálního rozvoje. Mezi hlavní globální cíle patří např. poskytnutí využití lokálního potenciálu pro posílení konkurenceschopnosti jednotlivých územně správních celků, zajištění dynamického a vyváženého rozvoje území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí a přispění ke snižování regionálních rozdílů. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, 2013, s. 80)

3.2 Období socializace

Zjednodušeně lze říci, že procesem socializace je začleňování jedince do společnosti v různých životních etapách.

3.2.1 Rodinná identita jako hlavní činitel socializace

Rodinná identita se u jedince rozvíjí již v druhém a třetím roce jeho života. Dítě již dokáže rozpoznat, že kromě matky má kolem sebe více mateřských osob (otec, sourozenci, prarodiče atd.). Dítě cítí sounáležitost k těmto jedincům a ví, že se na ně může spolehnout. Zároveň dítě v tomto období začíná vnímat vědomí domova jako příslušnosti ke společenství lidí známých, spolehlivých a bezpečných, s nimiž žije. Ve čtvrtém roce přichází na řadu poznání další dětské společnosti, tj. druhé děti, cizí děti, vrstevníci. Pro dítě to znamená si v této společnosti najít své místo a osvojit si metody a strategie, jak s ní komunikovat, jelikož je to pro něj generace, ze které si bude vybírat své přátele, spolupracovníky, partnery atd. Aby dítě mohlo postoupit ve společenském vývoji do vyššího stadia a osvojit si strategie a postoje, které bude v lidském životě potřebovat, musí se odpoutat z výhradní vázanosti na rodinu. Zároveň je nutné, aby se toto vývojově nutné uvolnění nedělo bez náležitého vývojového zajištění. Dítě se musí s pomocí mateřských osob naučit poznávat společenská nebezpečí, která by jej mohla ohrozit. (Matějček, 2008, s. 66–70)

3.2.2 Dítě a jeho potřeby

Potřeby dítěte se v průběhu jeho života mění, přesto existuje několik základních potřeb, které je nutné uspokojovat, aby nedošlo k narušení jeho vývoje. Platí, že míra neuspokojení základních potřeb je i mírou narušení celkového stavu a vývoje dítěte. Čím mladší dítě je, tím nabývá postižení na závažnosti a postihuje více struktur a funkcí vyvíjejícího se organismu. Dítě má potřeby základní, psychické, biologické, sociální a vývojové potřeby (Dunovský a kol., 1999, s. 49)¹.

3.2.3 Absence rodiny

Rodina jako jedna ze sociálních skupin plní funkce vůči svým členům. Jednou z hlavních funkcí rodiny je funkce socializačně-výchovná. Úlohou této funkce je příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Další funkce sociálně-ekonomická zajišťuje hmotné dostatky a vytváření statusu, ochranná funkce zajišťuje

---

¹ Uspokojování **základních potřeb** patří k nejdůležitějším požadavkům péče o dítě poskytované kýmkoliv a kdekoliv. Dítě je v počátcích svého vývoje zcela závislé na péči druhých, proto péče o něj je rozhodujícím faktorem pro jeho přežití a zdravý vývoj. (Dunovský a kol., 1999, s. 49)

Rozlišujeme základní **psychické potřeby**, které musí být v náležitě míře uspokojeny, aby se dítě mohlo vyvíjet ve zdravou osobnost: potřeba stimulace, potřeba smysluplného světa, potřeba životní jistoty, potřeba pozitivní identity a vlastního „já“, potřeba otevřené budoucnosti, naděje a životní perspektivy. Tyto potřeby nejsou omezeny jen na dětský věk, působí však po dobu celého života (Matějček, 1999, s. 48).

Mezi základní **biologické potřeby** patří řádná výživa dítěte jak z hlediska kvantity, tak kvality. Hlavně v počátečních životních obdobích je důležité uspokojit dítě v oblasti dostatku tepla, čistoty a ochrany před negativními vlivy bezprostředního prostředí. V oblasti nervové soustavy, lokomočních aktivit a navazujících psychických aktivit je velmi důležitá stimulace, tedy dostatečný přívod stimulů podněcujících rozvoj organismu. Je tedy důležitá optimální či alespoň uspokojivá péče, která zajistí rozvoj organismu v oblasti imunologické, psychomotorické a psychosociální. Biologické potřeby tedy tvoří základ pro uspokojování potřeb psychických a sociálních. (Dunovský a kol., 1999, s. 49)

Sociální potřeby jsou pro člověka rozhodující hlavně v podobě sociálních vztahů a to jak pro děti, tak pro dospělé. U dítěte jejich důležitost stoupá s požadavkem optimální socializace. Pro dítě je nejvýznamnější sociální potřebou potřeba lásky a bezpečí, kterou mu poskytují „jeho“ lidé. (Dunovský a kol., 1999, s. 49)

Vývojové potřeby vedou jedince k činnostem, které plynou z vývojových potřeb. Motivují ho k aktivitám, které vedou k získání nových poznatků i nových dovedností. Motivační účinnost vývojových potřeb se v průběhu života zvyšuje, a formuje tak proces plného sebeuvědomění dítěte. (Dunovský a kol., 1999, s. 49)

pocit bezpečí a péče a emocionální funkce vytváří citové zázemí. (Kraus, 2008, s. 81–83)

Pokud tyto funkce nedokáže naplnit rodina dítěte, je úkolem státu, aby se o dítě postaral a plnil jeho základní potřeby.

Dítě může vnímat jako rodinu i takové společenství, které podle zákonů jeho rodinou není, a na druhé straně strádat tam, kde jsou přítomné znaky řádné rodiny. Pro dítě nejsou ani tak důležité vnější znaky rodiny, jako potřeba vyrůstat ve stálém a citově příznivém, vřelém a přijímacím prostředí. Rodina znamená pro dítě základní životní jistotu. Matějček uvádí, že dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají, a není pro něj důležité, jestli tito „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice. Citový vztah dítěte k „jeho“ lidem se zakládá na tom, že mu zajišťují pocit bezpečí a jistoty, nikoliv na tom, že mu působí nějakou příjemnost. „Jeho lidé“ je pojem, který si našel v psychologii své místo, a ačkoliv působí nevědecky, je výstižný. Označuje lidi, kteří konkrétní jedinečné dítě přijímají za své, a dítě bez výhrad přijímá je. Pro vychovatele v dětských domovech je cesta k porozumění dětí nejtěžší. Nemají k dítěti žádný genetický vztah a pokud jde o citový vztah, velmi často může být jen povrchní. Vychovatelé v dětských domovech jsou profesionálními vykonavateli výchovné péče. (Matějček, 1999, s. 65–67)

3.2.4 Osobnost dítěte vychovávaného v ústavní péči

V době, kdy se dítě dostává do období adolescence, se u něho začínají projevovat psychologické problémy. Nese si v sobě velké množství pochybností, citů, má nedostatek sebevědomí, je citlivější na názory o jeho osobnosti. Jedinec v tomto období hledá svou identitu a postavení ve společnosti, začíná ztrácet dětský zájem o poznávání světa. Tato část života je u dítěte charakteristická vzdorovitostí a potřebou pocitu svobody. Tyto pocity jsou u většiny adolescentů podobné, avšak děti vyrůstající v ústavním zařízení nejvíce pociťují absenci rodičovských vzorů. (Montessori, 1987, s. 78–81)

Jeden z hlavních znaků, typický pro příchod dětí do dětských domovů, je absence naplňování psychických potřeb ze strany biologické rodiny. Tyto potřeby poskytují intelektuální rozvoj, rozvoj kognitivních schopností, vůle a emocí. Děti mohou mít na základě tohoto nedostatku problémy v oblasti interakcí s okolním světem, v

oblasti chování, porozumění společenským hodnotám a prostředí, jehož jsou neoddělitelnou součástí. (Běhounková, 2012, s. 50)

Dlouhodobě žijící děti v ústavní výchově vystihují znaky jako egoismus, nedostatek empatie a slabá struktura ega, jež koreluje s nedostatečnou pozitivní identifikací. Pro sociální vztahy je velmi charakteristická zvýšená intenzita negativní volby. (Škoviera, 2007, s. 90)

Podle Matouška má psychická deprivace velký vliv na kognitivní složku osobnosti dítěte. Dítě, které je deprivované, vypadá v porovnání s ostatními vrstevníky méně nadaně, pomaleji, zatíženě velkým počtem mnoha typů zlovyků a bojácně. (Matoušek, 1999, s. 98)

Deprivační syndrom dítěte může mít za následek opožděný vývoj až u 50 % dětí, které dlouhodobě pobývají v dětských domovech. Důsledkem tohoto opožděného vývoje je omezená slovní zásoba, omezená schopnost vyjadřování, pomalejší vývoj řeči, častá přítomnost poruch učení. Děti také disponují nižším IQ, jsou netečné a apatické. V některých případech mohou být pozadu v sociálních a hygienických návycích a může se u nich projevit mentální nezralost, nesamostatnost a rozptýlenost. (Ptáček, Kuželová, Čeledová, 2011, s. 36)

3.3 Život v dětském domově

Následující kapitola přibližuje dětský domov Domino a problémy dětí, které přichází do dětského domova. Jaké jsou důvody prodloužení jejich pobytu, jak se připravují na odchod z dětského domova. Poté jsou shrnuty možnosti zaměstnání a varianty bydlení, které mladí jedinci po opuštění domova mají.

3.3.1 Příchod do dětského domova

Ptáček uvádí, že nejčastějším důvodem k umístění dítěte do dětského domova je nedostatečná péče o dítě, a to až v 66 % případů, v 10 % případů se pak jedná o špatnou finanční situaci rodiny. Dalších 7 % případů tvoří rodiče nezvládající problémové chování dítěte. Mezi ostatní důvody řadí sociální důvody, alkoholismus, týrání dítěte a výkon trestu odnětí svobody rodičů. Pouze 12 % případů lze považovat za jednoznačně oprávněné, a to týrání, alkoholismus rodičů a rodiče ve výkonu trestu. (Ptáček, 2011, s. 9–10)

Než dítě přijde do dětského domova, je v první řadě umístěno do diagnostického ústavu, ve kterém jsou analyzovány problémy dítěte, a následně ústav vypracuje výchovná doporučení, jež budou následně provedena v ústavu, do něhož dítě umístí. Doba umístění v diagnostickém ústavu může být zpravidla až osm týdnů a po uplynutí je dítě přeloženo do dětského domova (nebo do jiného typu zařízení ústavní výchovy). (Štreit, 2007, s. 23)

Začátky pobytu v dětském domově s sebou nesou určitá specifika. Ve všech případech je doporučováno si vyčlenit na příchod dítěte dost času, aby mělo možnost se dostatečně seznámit s novým prostředím. Z pravidla doporučovaný čas pro přijetí dítěte do domova je v ranních hodinách, kdy je v domově dostatečný klid, ostatní děti jsou ve škole a vychovatel má dostatek času věnovat se na plno novému dítěti. Vychovatelům se doporučuje, aby dítě první den při příchodu do dětského domova bylo doprovázeno někým, koho osobně zná. Velmi podstatná je komunikace a dobře navázaný rozhovor s dítětem mu velice pomůže zbavit se pocitů strachu a nejistoty, se kterými zpravidla přichází. Je důležité projevit mu zájem, porozumění a zajistit mu pozitivní přijetí. (Skasková, 2012, s. 44–45).

3.3.2 Problémy dětí vychovávaných v dětském domově

Dlouhý pobyt v kterémkoliv zařízení ústavní výchovy s sebou nese vysoká rizika. Jedním z největších rizik je nedostatečná adaptace na umělé ústavní podmínky. Tento stav se nazývá institucionální deprivace. Jedná se o sekundární deprivaci, kdy kromě citového strádání dochází k posilování vazby na institucionální prostředí a k oslabování schopnosti obstat v samostatném životě mimo zařízení. Zároveň stereotypní prostředí, z něhož se nedá uniknout, snižuje schopnost tolerance a zvyšuje psychickou zranitelnost a impulzivitu chování. (Běhounková, 2012, s. 52)

Děti, které žijí v dětských domovech, bydlí v uzavřeném a umělém prostředí a nejčastěji se scházejí jen s omezeným počtem dětí na omezeném prostoru. Vychovatelé nekladou přílišný důraz na jejich odpovědnost jako je tomu u jejich vrstevníků, kteří vyrůstají v biologických rodinách. Děti tak ztrácejí zájem o okolní svět, mohou také disponovat horší schopností komunikace. (Matoušek, 1999, s. 118–119)

Dalším závažným problémem u dětí a mladistvých odcházejících z dětského domova je absence dostatečné zásoby praktických schopností, znalostí a dovedností. Dětem většinou chybí vzdělání v oblasti finanční gramotnosti a je pro ně problém hospodařit s penězi. Dostávají pouze kapesné a nemají tak jiný kontakt s penězi, přičemž zvládnutí efektivního hospodaření s penězi a finanční situace je součástí hlavních znaků úspěšné adaptace do samostatného života. (Běhounková, 2012, s. 118)

Ústavní výchova dnes disponuje poskytováním služeb a vyhovujícím materiálním vybavením obytných prostor, ve kterých děti žijí a vyrůstají. To se může zdát na první pohled dobré, přesto to může mít za následek i určité závažné problémy, v první řadě zkreslování obrazu reálného života. Děti, které přichází do zařízení ústavní výchovy, jsou většinou z rodin s nízkou socioekonomickou úrovní. (Janský, 2004, s. 71)

V dětském domově se děti setkávají někdy až s nadstandardními materiálními podmínkami a po skončení ústavní výchovy se ve velkém počtu případů vrací zpět k původní rodině a tím zpět k mnohem horší životní úrovni. Je důležité si položit otázku, zda lze za těchto podmínek dostatečně připravit mladistvého na reálný život, který se podle tohoto názoru natolik liší od toho ústavního. Pro mladého jedince je prakticky nemožné udržet si standard, ve kterém žil v prostředí dětského domova, a zajistit si srovnatelné podmínky v samostatném životě. Tento fakt s sebou nese plno psychických problémů, které se u mladého jedince mohou projevit po odchodu do samostatného života. Jedinec může trpět depresemi, pocity rezignace a tyto stavy mohou vést k závažné psychické frustraci. Další riziko, které souvisí s vyšší úrovní poskytovaných služeb a péče, je hrozba deformace hodnotového žebříčku dětí vyrůstajících v dětských domovech. Děti mohou očekávat, že je stát bude celý život podporovat. (Škoviera, 2007, s. 111–113)

Aby byl mladý jedinec schopný osamostatnit se po odchodu z dětského domova, je důležité zapojování do běžných domácích prací, jako je vaření, praní a žehlení prádla, úklid a nakupování. Zatímco ve škole jde o získání vědomostí, v domově o získání praktických dovedností a schopností. Zde však nastává problém, kterým může být v některých domovech až nadstandardní servis poskytovaný dětem ze strany ústavu. Děti se na chodu domova podílejí jen ve velmi malé míře, například formou

víkendového úklidu. Na vině je také přítomnost kuchařek a uklízeček v některých domovech ve všední dny. Může se zdát, že je o děti velmi dobře postaráno, avšak děti nemají povinnost se aktivně zapojovat do běžného fungování domova a může se u nich snižovat míra samostatnosti a soběstačnosti. (Pavlas, 2010)

Selhání mladistvých po opuštění zařízení mohou být zapříčiněna limity zařízení, které vedou ke stigmatizaci, izolovanosti, nepřipravenosti na nároky samostatného života, jelikož zde děti žijí v ekonomické a z části i sociální jistotě, o kterou po odchodu z domova často přijdou. Děti často nemají představu o reálném životě mimo zařízení (např. o podmínkách bydlení, obtížích se získáním a udržením práce). Absence podpory dospělých má za následek propad do sociální izolace při prvních obtížích. Mladý jedinec se ocitá bez finanční, sociální i emocionální podpory a sílí u něho nedůvěra v ostatní jedince i instituce. (Běhounková, 2012, s. 158)

Výzkumy i praxe potvrzují, že děti, které prožily velkou část dětství v ústavu, nejsou často schopny se integrovat do společnosti, nezvládají plnění své vlastní rodičovské role, jejich děti často končí v ústavní výchově nebo jsou zanedbávány. Odchovanci ústavů mají potíže s navazováním trvalých a kvalitních mezilidských vztahů. Rozsáhlá je problematika vzdělání – většina dětí dosahuje pouze vyučení. Často je však jejich potenciál daleko vyšší. Velké procento z nich se po odchodu z domova živí nezákonnou činností. Ústavní výchova produkuje specifickou formu deprivace, jež má za následek demotivaci a absenci životních cílů. (Matoušek, Pazlarová, Baldová, 2008, s. 8)

3.3.3 Prodloužení pobytu po dovršení plnoletosti

Mladý jedinec může v zařízení zůstat i po dosažení plnoletosti, pokud se nadále připravuje na budoucí povolání. V takovém případě je nutné se zařízením uzavřít smlouvu, na základě které může v zařízení zůstat nejdéle do věku 26 let, a to za podmínek sjednaných ve smlouvě. V takových případech není výjimkou, že domov zajistí pro pobyt samostatné ubytování v prostorách zařízení nebo mimo něj. Do těchto bytových jednotek mohou být umístěny děti starší 16 let podle kritérií a za podmínek stanovených vnitřním řádem zařízení. Zde učí samostatnému životu. (Dětský domov)

3.3.4 Příprava dítěte na odchod z dětského domova

Před samotným odchodem z dětského domova je potřeba dítě podporovat, aby utvářelo svou budoucnost tak, aby se stalo plně samostatným a soběstačným člověkem. Ústav má povinnost mu poskytnout příležitost získávat životní dovednosti a osvojovat si hodnoty. Dítě musí být také podporováno při vývoji sebeúcty. Ta mu umožní, aby se cítilo jisté a silné při zvládání životních obtíží. Mladý jedinec se musí naučit pečovat sám o sebe, zacházet s penězi, zvládat právní záležitosti, pojištění a jiné praktické záležitosti. Příprava na samostatný život by měla být organizována jako průběžný proces. Každému dítěti by se mělo dostávat individuálního plánu péče. Je potřeba brát v úvahu příležitosti nebo programy určené k podpoře při osamostatňování. (Quality4Children Standards)

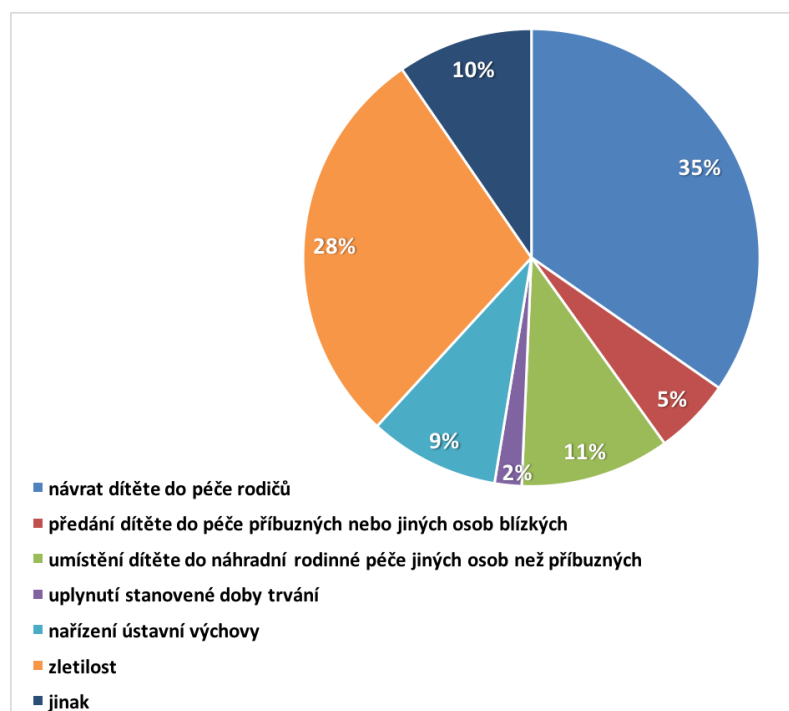
Zákon č. 109/2002 Sb. uvádí, že: *“dítěti, jemuž byl ukončen pobyt v zařízení, se podle jeho skutečné potřeby v době propouštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem poskytne věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek. Dále se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí poskytuje poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce a dále je dítěti i po opuštění zařízení poskytována poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací“.* (Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů)

3.3.5 Odchod z dětského domova

Odchod z péče označuje Lerch (2009, s. 4) za *“proces přípravy mladých lidí na úspěšný přechod ze systému náhradní péče do samostatného života“*. Dětem se nabízí příležitost plánovat, řešit problémy a získat nové kompetence. Může se jednat o rozvoj schopnosti postarat se sám o sebe (základní fyziologické potřeby) a interpersonální dovednosti (zvládání formálních i neformálních vztahů). K přípravě by se však mělo přistupovat z komplexního hlediska a praktickým, emočním i interpersonálním dovednostem by se měla přikládat stejná důležitost. (Lerch, 2009) V České republice byla v roce 2015 ukončena ústavní výchova u více než 3500 dětí a mladistvých. Nejčastějším důvodem ukončení ústavní výchovy byl návrat dítěte do péče rodičů. Druhým nejčastějším důvodem je ukončení z důvodu zletilosti. Tito

jedinci opouštějí ústavní zařízení zpravidla ve věku 18 let, ihned po dosažení zletilosti. Ve výjimečných případech zde zůstávají až do ukončení přípravy na budoucí povolání. V ostatních případech se jedná o ukončení z důvodu umístění do náhradní rodinné péče nebo z jiných důvodů. (MPSV: Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015)

Graf č. 1: Důvody ukončení ústavní výchovy

Zdroj: MPSV: Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015

Opuštění dětského domova z důvodu dosažení zletilosti je pro mladého dospělého vždy zásadním krokem, který vyžaduje hlavně v posledních měsících před začátkem samostatného života zvýšené úsilí ze strany personálu a hlavně ze strany samotného jedince, kterého je třeba na vlastní život dostatečně připravit. Nejen, že se od něho očekává nezávislost v takto mladém věku, ale jsou na něj kladeny i další nároky s tím spojené, kdy je jen otázkou štěstí a náhody, zda se mu podaří první roky samostatného života zvládnout bez problémů. (Chmelař, Matoušek, Pazlarová, 2008, s. 22–25)

3.3.6 Možnosti zaměstnání

Mladý jedinec, který opouští dětský domov, nemá peníze a hledá ubytování, se musí také začít poohlížet na pracovním trhu. Jedinec si to ještě neuvědomuje, ale čeká ho skoro nejsložitější situace. Od dítěte, které opouští domov z důvodu dosažení plnoletosti, má alespoň minimální vzdělání. Tímto se dostává do stejné pozice jako kterýkoliv jiný zájemce o práci v jeho věku. Je tedy klíčová úroveň dosaženého vzdělání a podle toho zájemce žádá o práci. Jako každý žadatel má právo využít služeb úřadu práce nebo inzerátů nabízejících pracovní místa.

Najít si zaměstnání je jedním z nejdůležitějších a také nejproblematičtějších úkolů, které musí mladý jedinec při vstupu do soukromého života řešit. Mladí lidé nejsou po odchodu z dětského domova na trh práce často dostatečně připraveni. Jedinci mají dost zkrácené představy o práci kvůli tomu, že se setkají během pobytu v dětském domově jen s určitým počtem typů zaměstnání. Po opuštění dětského domova nedisponují dostatečným množstvím dovedností, zkušeností a znalostí v oblasti práce, vzdělání či volného trhu a hodnoty, vztahující se k těmto oblastem lidského života, mají zkrácené. Děti v dětských domovech nemají povědomí o pracovní rutíně a sociálních schopnostech spojených s prací. Stejně jako je tomu u vzdělání, je u těchto mladistvých patrná nízká motivace a ochota zapojit se na pracovní trh. V některých případech se pak může stát, že práci často nepovažují za jedinou cestu k získání peněz. (Matoušek, Pazlarová, Baldová, 2008, s. 8)

3.3.7 Varianty bydlení

Dětský domov nikdy nemůže plnohodnotně nahradit dítěti rodinu. Díky tomu také velká část dětí, které po dovršení plnoletosti opouští dětský domov, končí jako bezdomovci a to proto, že se o sebe neumějí postarat. Dokud jsou v dětském domově, je o ně dobře postaráno. Dostávají pravidelné kapesné a vychovatelky jim vaří, perou a uklízejí. Děti se na těchto činnostech také podílejí, není to však jejich každodenní povinnost jako v běžném životě. Po opuštění domova si musejí poradit do velké míry samy. Pomoc s hledáním bydlení jim nabízí dětské domovy a také nejrůznější organizace, které přichází s různými alternativami bydlení.

Obrázek č. 2: Schéma variant bydlení

Zdroj: Vlastní zpracování na základě teoretických poznatků

Domy na půli cesty

Mládež, která dlouhodobě vyrůstá v ústavní péči, má možnost po odchodu z dětského domova bydlet v tzv. domech na půli cesty, kde se sama stará o svou domácnost, vaří si a chodí do školy nebo do zaměstnání. Má také povinnost si toto bydlení hradit ze svého.

“Domy na půli cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.” (Zajištění vybraných služeb sociální prevence na území JMK: Domy na půli cesty)

Některé domy na půli cesty se nacházejí přímo v areálu dětského domova, díky tomu jsou vazby mezi dětským domovem a domem na půli cesty daleko těsnější, než když se objekt nachází mimo areál ústavního zařízení. (Matoušek, 2008, s. 53–54)

Azylové domy

Další z možností ubytování je azylový dům. Jde o ubytovací zařízení pro lidi v nouzi, kteří nemají momentálně kde bydlet a nedokáží situaci sami řešit. Azylové domy se dělí na azylové domy pro ženy, pro muže a pro matky s dětmi. Jedná se o komfortnější typ ubytovacího zařízení, než jsou noclehárny, a proto se od klienta očekává, že je zaměstnán nebo pobírá důchod, jelikož cena za ubytování je vyšší než v noclehárně. (Matoušek, 2008, s. 30)

Azylový dům je zařízení, jehož úkolem je pomoci klientovi opětovně se integrovat do společnosti. V některých azylových domech procházejí klienti různými fázemi pobytu a během těchto fází si kladou cíle. Zdoláváním těchto cílů se stávají samostatní, hledají si práci a nové bydlení, protože v některých azylových domech je možnost ubytování pouze na několik měsíců.

V Plzni, kde sídlí dětský domov DOMINO, který je zásadní pro mou praktickou část diplomové práce, se nachází azylový dům Domov sv. Františka. Pokud tedy dítě opouští dětský dům, má možnost se na začátku svého samostatného života obrátit na tuto organizaci. Děti z dětského domova jsou jednou z cílových skupin azylového domu. Azylový dům Domov sv. Františka je podporován z projektu Podpora sociálních služeb v Plzeňském kraji 2016–2019 a je spolufinancován Evropskou unií. Tento projekt zřizuje organizace Městská charita Plzeň. Tento dům poskytuje celodenní ubytování a sociální poradenství osobám bez přístřeší. Cílem je podporovat a rozvíjet schopnosti a možnosti klienta získat a udržet si samostatné ubytování mimo Domov sv. Františka tak, aby se opět začlenil do přirozeného sociálního prostředí. Azylový dům mohou využívat osoby starší 18 let, které mají pravidelný legální příjem a je jim poskytnuta pomoc při zajištění stravy, pomoc při uplatňování práv, zprostředkování lékařské péče nebo možnost získání šatstva. (Městská charita Plzeň. DSF – azylový dům)

Ubytovny

Ubytovny jsou také jednou z forem poskytování ubytovacích služeb. Od předcházejících se ale liší. V případě potřeby nějaké rady zde klient nepochodí. Stává se z něj naprosto samostatný jedinec. Ubytovna je totiž zařízení, které poskytuje pouze ubytování a nespécializuje se na žádné formy sociálních služeb

Ubytovny jsou placené, proto jedinec musí mít práci, aby výlohy za ubytování mohl zaplatit. (Varianty bydlení: Ubytovna)

Jiná zařízení

Vedle zmíněných domů na půli cesty, azylových domů a ubytoven lze využít i další nabídku ubytovacích možností. V případě pokračujícího studia, které však není v případě dětí vyrůstajících v ústavní péči příliš běžné, je možné využít možnosti ubytování na internátě, v domově mládeže či na vysokoškolské koleji. Jedinec však musí myslet na to, že toto ubytování je hrazené a musí mít někoho, kdo služby zaplatí. Další variantou bydlení je bydlení v podnájmu nebo zakoupení vlastního bytu. Tato varianta je snem každého dítěte opouštějícího jak rodinu, tak dětský domov. Avšak u této varianty je největší problém úhrady takového bydlení. Je potřeba mít stálou práci, aby si člověk mohl takové bydlení dovolit. Právě na placení tato forma bydlení nejčastěji končí. (Varianty bydlení: Přehled)

3.4 Systém náhradní výchovy v České republice

Nemá-li dítě dobré podmínky pro život u své biologické rodiny, má právo vyrůstat v náhradní výchově. Systém náhradní výchovy v České republice je uskutečňován formou:

- **náhradní rodinné péče** – svěření do péče jiné fyzické osoby, např. péče osvojitele, pěstounská péče, péče poručníka pouze rozhodnutím soudu.

Dítě je svěřeno do péče, kde je vychováváno jinými osobami než rodiči a to v prostředí, které je nejvíce podobné životu v přirozené rodině. Podle zákona o rodině má tato forma rodinné péče podle mezinárodních úmluv přednost před ústavní výchovou. Je zde však mnoho dětí, pro které je ústavní výchova konečným řešením nebo moc dlouho trvajícím přechodným řešením.

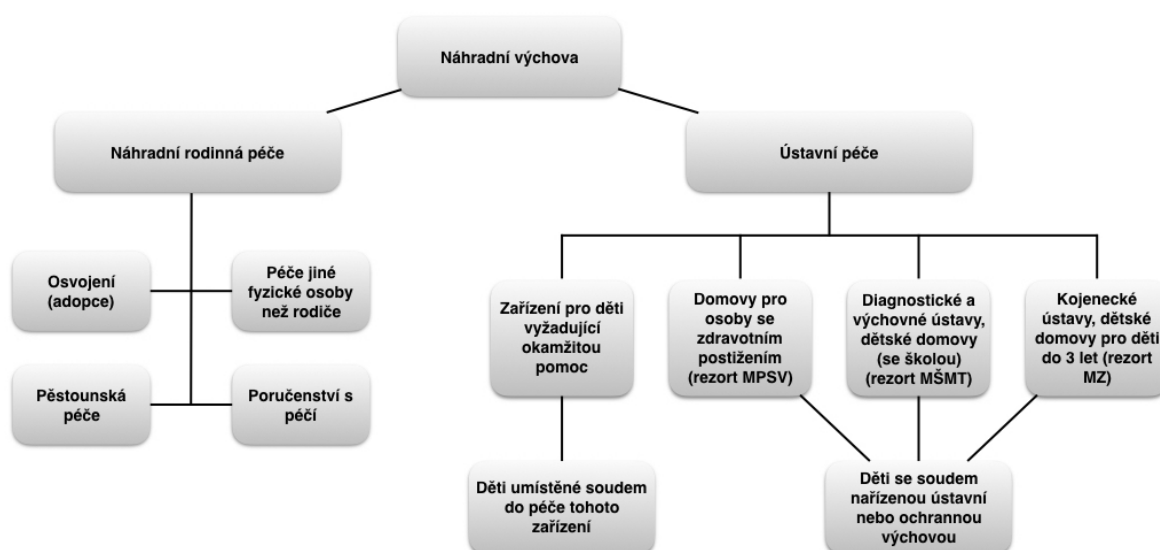
- **ústavní péče** – svěření do péče zařízení rodičem nebo rozhodnutím soudu.

V péči zařízení jsou tedy děti s nařízenou ústavní výchovou, děti, které byly soudem svěřeny do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a také děti, které do péče zařízení svěřil rodič, resp. osoba zodpovědná za výchovu dítěte. (Středisko náhradní rodinné péče: Náhradní výchova)

Momentálně je náhradní výchova rozdělena mezi tři ministerstva:

1. **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR** – má v gesci školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.
2. **Ministerstvo zdravotnictví ČR** – má v gesci zvláštní dětská zařízení (kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do 3 let).
3. **Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR** – má v gesci zařízení sociální péče a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. (Dvořák, 2007)

Obrázek č. 1: Systém náhradní péče v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování (Dvořák, 2007)

Zařízeních, v nichž je vykonávána ústavní péče je mnoho, proto se budu ústavní výchově nadále věnovat v následující kapitole.

3.4.1 Ústavní výchova

Ústavní výchovu lze definovat jako umístění dítěte do péče školského zařízení určeného pro výkon ústavní výchovy na základě rozhodnutí soudu, jehož účelem je dodatečně, tedy po dobu nezbytně nutnou, zajišťovat dítěti náhradní výchovnou péči a dbát na jeho zdravý vývoj, řádnou výchovu a vzdělání a to za podpory sebedůvěry dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující jeho aktivní účast ve společnosti s ohledem na jeho potřeby přiměřené jeho věku. (Motejl, 2007, s. 66)

“Ústavní výchova je na místě tehdy, když se ukáže, že rodiče sami nedovedou, nemohou nebo nejsou ochotni dítě řádně vychovávat, usměrňovat jeho chování a chránit je před působením nežádoucích vlivů (společnost prekriminální party, drogový dealer atd.). Ústavní výchovy, resp. umístění v diagnostickém ústavu je možno dosáhnout velmi rychle i bez souhlasu zákonných zástupců na základě tzv. předběžného opatření.” (Říčan, Janošková, 2010, s. 97)

Ústavní výchova je součástí institutu rodinného práva. Jedná se o výchovné opatření ukládané podle § 46 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině. Toto ustanovení definuje, že soud má právo nařídit ústavní výchovu, pokud je péče o dítě nedostatečná nebo vážně ohrožená a jiná výchovná opatření zde nebyla účinná, nebo z jiných důvodů nemohou biologičtí rodiče poskytnout dítěti péči a výchovu. Pokud je to v zájmu dítěte, má soud nárok nařídit ústavní výchovu také v momentě, kdy jiná výchovná opatření neproběhla. V určitých případech může soud nezletilému prodloužit ústavní výchovu. (Motejl, 2007, s. 67)

Podle existujících případů, kdy muselo být dítě odebráno z rodiny a předáno do ústavní výchovy, jsou nejčastějšími důvody:

- odložené nebo opuštěné dítě vlastními rodiči,
- úmrtí rodičů,
- psychicky, fyzicky, sexuálně zneužívané a týrané dítě,
- zanedbávané dítě,
- dítě trpící výchovnými problémy a rodiče se o něj nedokáží postarat,
- dítě trpící psychickým či tělesným postižením a neschopnost rodičů zajistit náležitou péči,
- neplnění rodičovské zodpovědnosti kvůli fyzické či duševní nemoci delšího trvání,
- nepříznivá sociální situace rodiny, chudoba rodiny a špatné bytové podmínky. (Bittner, 2005)

Dle výzkumného šetření to také mohou být důvody:

- alkoholismus rodičů,
- trestná činnost rodičů,
- prostituce matky,
- nízká sociální úroveň rodiny.

3.4.1.1 Diagnostický ústav

Zákon č. 109/2002 Sb. udává, že dítě je do diagnostického ústavu umístěno pravomocným rozhodnutím nebo předběžným opatřením soudu a také na základně písemné žádosti o přijetí dítěte. Tuto písemnou žádost může předložit osoba zodpovědná za jeho výchovu, nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu může být i čistě dobrovolný, avšak nejčastěji je tento pobyt nařízen soudem. Ústav je povinen poskytnout péči po dobu nezbytně nutnou dětem, u kterých je nařízena ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova. Dále dětem, které jsou zadrženy na útěku z jiných zařízení, z místa trvalého bydliště, nebo z přechodného ubytování. (Zákon č. 109/2002 Sb.)

Každé nezletilé dítě si před umístěním do konkrétního ústavu projde diagnostickým ústavem. Nejdéle je zde umístěno po dobu osmi týdnů, kdy je mu provedeno sociální, pedagogické, psychologické a zdravotní vyšetření. Na základě výsledků těchto vyšetření je poté dítě přeloženo do výchovného ústavu, do dětského domova nebo do domova se školou. Ministerstvo určuje každému diagnostickému ústavu oblast působnosti – územní obvod. Pokud jsou tedy děti rozmisťovány do ústavu, dbá se na to, aby byly blízko bydlišti svých rodičů, avšak nesmí tím být narušen jejich mravní vývoj. V případě, že se rodiče nachází v jiném územním obvodu, než je diagnostický ústav, dítě je přemístěno až po vzájemné dohodě příslušných ústavů. (Jedlička, 2004, s. 309)

V České republice jsou diagnostické ústavy děleny podle věku, případně pohlaví. Dělíme je tedy na dětské diagnostické ústavy, které jsou pro děti od 3 do 15 let věku s nedokončenou povinnou školní docházkou, a diagnostické ústavy pro mládež, do kterých přicházejí děti ve věku od 15 do 18 nebo 19 let s dokončenou povinnou školní docházkou. Mladí jedinci s ukončenou povinnou školní docházkou v ústavu navštěvují diagnostické třídy, které je připravují na jejich budoucí zaměstnání. (Jedlička, 2004, s. 310)

3.4.1.2 Dětský domov

Dětský domov je koedukované školské zařízení řídicí se zákonem č. 109/2002 Sb., které je v provozu celoročně a poskytuje ústavní výchovu dětem bez poruch

chování. Do dětských domovů přicházejí děti ve věku od 3 do 18 let, případně zletilí jedinci do 19 let. Dětské domovy však mohou poskytnout pomoc i nezaopatřeným mladistvým, kterým již byla ukončena ústavní výchova, a tito jedinci se dále připravují na budoucí zaměstnání. Nejdelší možný pobyt v domově je však do 26 let za předem ve smlouvě uvedených sjednaných podmínkách mezi mladistvým a domovem. Děti zpravidla přicházejí do domova z kojeneckého ústavu po dovršení 3 let nebo z diagnostického ústavu, když jsou odebrány z biologické rodiny. (Vašátková, Vyhnálková, 2008, s. 36)

Každé dítě se přijme na základě místně příslušného diagnostického ústavu. V případě, že je dítě z jiného územního obvodu, je nutná dohoda mezi zařízeními a OSPOD, který se stará o evidenci dětí. Ředitel má povinnost být osobně u přijetí každého nového dítěte, případně sociální pracovník a vychovatel. Následně se dítě přiřadí do některé z rodinných skupin. Rozdělení do skupin závisí na volném místě ve skupinách, na přítomnosti sourozence v některé ze skupin, na věkově nebo zájmově blízkých dětech ve skupinách a na vyhovujícím pedagogovi pro určitý typ dítěte. (Vašátková, Vyhnálková, 2008, s. 50)

Dva z hlavních úkolů dětských domovů jsou zabezpečení ideálních podmínek pro rozvoj dětí a jejich příprava na samostatný život po opuštění domova. Posláním domova je vynahradit dítěti buď dočasně, nebo trvale biologickou rodinu a poskytnout mu stabilní prostředí domova. Z těchto důvodů je nutné uspokojit jeho potřeby fyzické, citové a potřeby sounáležitosti. Vychovatelovou prací je utvářet u dětí návyky, vědomosti a dovednosti s ohledem na jejich osobní potřeby a kulturní vzorce chování. Domovy jsou v kontaktu se školami, které děti navštěvují a spolupracují na podpoře výchovně vzdělávací činnosti. Dětský domov si klade za cíl naučit všechny děti postarat se sám o sebe, plnit pracovní povinnosti a osvojit si hygienické návyky. Všem dětem je dopřáván dostatečný odpočinek, zábava, rekreace a dostatek času na vlastní zájmy. Zároveň mají děti možnost účastnit se nejrůznějších společenských akcí, které jsou mimo dětský domov. (Kachmanová, 2010, s. 29)

3.4.1.3 Dětský domov se školou

Hlavním cílem dětského domova se školou je poskytovat dětem péči, a to s nařízenou ústavní výchovou v případech, kdy děti mají závažnou poruchu chování, nebo které kvůli přechodné či trvalé duševní poruše potřebují výchovně léčebnou péči, nebo nezletilým matkám a jejich dětem s nařízenou ochrannou výchovou, které nemají šanci vzdělávat se ve školách, jež nejsou součástí dětského domova se školou. Tento typ dětských domovů se školou je možné zřizovat odděleně pro děti nebo formou rodinných skupin odděleně pro děti. Podle zákona č. 109/2002 Sb. lze do dětského domova se školou umisťovat děti od 6 let až do ukončení povinné školní docházky.

„Pokud v průběhu povinné školní docházky pominuly důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě na základě žádosti ředitele dětského domova se školou zařazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu.“ (Zákon č. 109/2002 Sb.)

3.4.1.4 Výchovný ústav

Děti starší 15 let se závažnými poruchami chování jsou umisťovány do výchovného ústavu, pokud je u nich nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Hlavním účelem tohoto ústavu je vzdělávat a vychovávat. Každý výchovný ústav je zřízen odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochranou výchovou, nebo jako výchovný ústav či výchovná skupina pro nezletilé matky s jejich dětmi nebo pro děti, jež potřebují výchovně léčebnou péči. Podle Dvořáka může být *“do výchovného ústavu umístěno i dítě s uloženou ochrannou výchovou starší 12 let, v jehož chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. V případě zvlášť závažných poruch chování může být do výchovného ústavu výjimečně umístěno dítě s nařízenou ústavní výchovou mladší 15 let. Ve výchovném ústavu lze v jedné budově či ve více budovách v jednom areálu zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 výchovných skupin. Výchovnou skupinu tvoří nejméně 5 a nejvíce 8 dětí“.* (Dvořák, 2007)

3.5 Programy týkající se problematiky odchodu dětí z dětského domova v České republice

V České republice existuje řada projektů, které jsou realizovány za účelem pomoci integrovat jedince s nějakým znevýhodněním či handicapem a spadají většinou pod nejrůznější neziskové organizace. Nabízejí lidem pomoc při hledání bydlení, zaměstnání a začlenění do společnosti. Pro lepší představu popíši některé z nich.

3.5.1 New Job, New Life

Jedná se o partnerský projekt Nadace Terezy Maxové dětem a platformy Byznys pro společnost, který je realizován ve spolupráci se spolkem Otevřená budoucnost.

Děti, které strávily velkou část života v dětském domově, vstupují do života s jinými zkušenostmi než děti vyrůstající v rodině. Umějí se pohybovat v prostředí ústavní péče, která jim dává jasná pravidla, a vstup do samostatného života je pro ně obvykle náročnou zkouškou. Z různých důvodů má 65 % těchto mladých lidí vzdělávací problém. Chybí jim sociální, komunikační, praktické a ekonomické dovednosti. Nejen to vede k tomu, že mají po opuštění dětského domova problém se samostatným životem a úspěšným nalezením zaměstnání. Na tyto mladé lidi navíc není trh práce připraven a zaměstnavatelé si často nevědí s jejich uplatněním rady.

Proto je cílem projektu zlepšit situaci jedné z nejohroženějších skupin dětí, rozšířit jejich pracovní zkušenosti a dovednosti a usnadnit jim vstup do pracovního života. Projekt pomáhá mladým lidem, kteří jsou znevýhodnění na trhu práce. Cílem pomoci je rozvíjet pracovní zkušenosti a dovednosti u nejohroženější skupiny na pracovním trhu v ČR – mladých (po dosažení 18 let věku) s institucionální zkušeností (dětské domovy, azylové domy, sociální ústavy apod.). Projekt se zaměřuje na problémovou oblast přípravy na práci, její získání a udržení, a to zcela inovativní formou – s pomocí patronů a „supervizorů“, kteří daného mladého člověka provází tak, aby získal potřebné pracovní návyky a uspěl na trhu práce. (Člověk hledá člověka: partnerské projekty)

3.5.2 Najdi svůj směr

Cílem tohoto projektu je zvýšit vzdělanost a následné uplatnění na trhu práce dětí vyrůstajících v ústavní péči. Důležitou podmínkou projektu je pomoci dětem a

zároveň negativně nenarušit zavedený systém chodu dětského domova. Projekt se snaží dětem vykompenzovat nedostatečný individuální přístup a pomoci především v oblasti vzdělávání, seberealizace a následného způsobu obživy. Příčinou těchto problémů jsou např. nedostatečné finanční zdroje na personální kapacity domovů, nedostatek studijních a pracovních příležitostí v regionu, motivace dětí, nevhodná volba povolání a hlavně psychická deprivace dětí. Cílovou skupinou jsou děti vyrůstající v ústavní péči ve věku cca od 6 do 18 let.

Projekt je realizován v regionech České republiky, přičemž se aktivně účastní sedmáct dětských domovů. V těchto dětských domovech působí externí pedagogové, kteří podporují vzdělání a přípravu mladých lidí na samostatný život po odchodu z dětského domova. Pedagogové vedou výuku jak individuálního charakteru, tak i po menších skupinkách. Soustředí se zejména na školní doučování, odstraňování různých dysfunkcí a podporu při výběru vhodného povolání. Cílem je také změnit celkový postoj dětí ke vzdělání a posílit jejich motivaci. Prostřednictvím všech těchto aktivit jsou děti lépe připravovány na trh práce. (Equal: Nadace Terezy Maxové)

3.5.3 ROZJEDU TO!

Děti, které pocházejí z dětského domova, mají při vstupu na trh práce mnohem horší výchozí pozici než jejich vrstevníci, kteří vyrůstají ve vlastních rodinách. Tyto děti nedisponují příliš vysokým vzděláním, nemají často ani dostatečné informace a příležitosti pro získání stabilního zaměstnání a jsou více ohroženy sociálně patologickými jevy, jako jsou chudoba a bezdomovectví. Cílem projektu je efektivně motivovat děti ve věku 11 až 15 let, které jsou umístěny v dětských domovech, ke vzdělání a rozvoji jejich osobního a profesního růstu. Také jsou jim vytvářeny podmínky pro zlepšení školního prospěchu pomocí pravidelného doučování a na míru šité motivaci a podpoře. Každé dítě účastnící se projektu má zvláštní péči a pracuje se s ním pomocí individuálních plánů. Tyto plány zahrnují pomoc psychologa a mentora a kariérní poradenství zprostředkované proškolenými vychovateli. Díky komplexnímu a individuálnímu přístupu se projekt snaží změnit dosavadní tendenci mladých lidí s ústavní historií převažující při volbě jejich povolání. Ta je většinou stereotypní a děti si vybírají povolání jako kuchař, číšník

nebo kadeřnice. I proto si bere projekt za cíl pestřeji představit trh práce s možností se na dané pracoviště přímo podívat. Součástí projektu ROZJEDU TO! jsou dětské domovy Nymburk a Krnsko ze Středočeského kraje, dětský domov Holice a Vrchlabí z Královéhradeckého kraje a dětský domov Polička z Pardubického kraje. (Člověk hledá člověka: partnerské projekty)

3.5.4 „Najdi si mě...“

Cílem tohoto projektu je usnadnit dítěti integraci do společnosti po opuštění dětského domova formou doprovázení těchto dětí na jejich cestě k samostatnému životu. Projekt se zaměřuje na děti staršího školního věku a mládež z dětského domova v České republice, tedy na děti, které čeká samostatný život v naší společnosti. Úkolem projektu je pomoci jednomu konkrétnímu dítěti vyrůstajícímu z mnoha rozdílných důvodů v domově formou kontaktu s ním. Má pomoci co nejvíce dětem najít kontaktní osobu mimo dětský domov, tzv. “patrona”, který bude s dítětem v kontaktu, buď v písemném či osobním, a to po dobu jeho pobytu v domově. Bude mu pomáhat ve chvíli, kdy dítě bude opouštět dětský domov a v začátcích jeho samostatného života. Většina dětí má v začátcích problém s organizačními věcmi běžnými pro většinu lidí a nemá se na koho obrátit s radou o pomoc. Velká část dětí se po odchodu z domova vrací zpět ke svým biologickým rodinám, které nebyly a nejsou dále schopny nebo ochotny se o ně postarat. Toto je jedna z příčin, proč děti v dospělosti selhávají v navazování tradičních partnerských vztahů a ve výchově svých vlastních dětí. Dětské domovy dokáží zajistit dětem bezproblémový život a hmotně je zabezpečit, tudíž po dobu svého pobytu v domově materiálně nestrádají. Děti však neznají reálnou hodnotu peněz, nesou si často negativní zážitky z biologických rodin a je pro ně skoro nemožné poznat svět normálních sociálních vazeb v rámci běžných rodin.

Konkrétní pomoc dětem spočívá v navázání sociálních a případně i citových vazeb mimo dětský domov a možnost poznat fungování a mezilidské vztahy v běžných rodinách. “Patron” může být s dítětem v kontaktu:

- písemném – anonymním prostřednictvím Dejme dětem šanci o.p.s., formou dopisů, e-mailů;

- písemném – přímém – kontakt s dítětem písemnou formou (dopisy, e-maily, skype, facebook);
- osobním – návštěvy v dětském domově (nutný souhlas dítěte a dětského domova);
- osobním – návštěvy dítěte v rodině “patrona” (tzv. hostitelská péče).

“Patron” může doprovázet dítě na zájmové kroužky, dny otevřených dveří ve školách, kde by děti chtěly pokračovat ve studiu, a jiné aktivity, které jsou nad rámec možností vychovatelek dětského domova. Pokud je zájem na obou stranách, je možné zůstat v kontaktu s dítětem i po jeho opuštění dětského domova. “Patron” mu tak může zůstat nadále nápomocen názory, doporučeními či svými zkušenostmi při jeho prvních krocích v samostatném životě. (Dejme dětem šanci)

4 Charakteristika prostředí

Plzeňský kraj je jeden z krajů České republiky a leží v jihozápadní části na hranici se Spolkovou republikou Německo. Ve vnitrozemí sousedí Plzeňský kraj se Středočeským, Karlovarským, Jihočeským a Ústeckým krajem. Rozloha Plzeňského kraje je 7 561 km² a je tedy 3. největším krajem v České republice. Kraj čítá 501 obcí. Obce se dělí do správních obvodů 15 obcí s rozšířenou působností a 35 pověřených obecních úřadů. Plzeňský kraj má jednu z nejnižších hustot osídlení. Statutárním městem kraje je Plzeň, jež je označovaná za dominantní centrum kraje. V Plzni žije skoro 30 % obyvatel kraje. Žije zde necelých 170 tisíc obyvatel a je to tak 4. největší město v České republice a hned po Praze 2. největší město v Čechách. Plzeň naplňuje jak regionální, tak i nadregionální funkce. Ve službách jde hlavně o kulturu, vzdělávání, zdravotnictví atd. Plzeň je také centrum ekonomických aktivit a rozvojový pól kraje. Je zde také velký počet zajímavých zaměstnavatelů a rozvíjí se zde věda, výzkum a inovace. V Plzeňském kraji se postupně zvyšuje vzdělání populace. V kraji narůstá počet obyvatel starších 15 let, kteří mají úplné středoškolské a vysokoškolské vzdělání. V roce 2011 byl však podíl obyvatel s výučním listem v tomto kraji největší, a to i v průměru České republiky. (Beneš, 2014, s. 2–6)

4.1 Plzeňský kraj a náhradní rodinná péče

V Programu rozvoje venkova byl „9. června 2014 usnesením Zastupitelstva Plzeňského kraje č. 498/14 schválen dokument Program rozvoje Plzeňského kraje 2014+, který nahrazuje dokument Program rozvoje Plzeňského kraje – Aktualizace z roku 2008. Obsahem tohoto dokumentu je Analytická část vč. SWOT analýzy, Strategická část s identifikací Globálního cíle a Strategických cílů a část Implementační. Samostatným dokumentem, který na analytickou a strategickou část navazuje, je Akční plán, který obsahuje především návrhy Priorit a jejich obsahové vymezení v kratším časovém výhledu“. (Program rozvoje kraje, 2014)

Náhradní rodinná péče je v Plzeňském kraji zřizována obcemi a neziskovými organizacemi. Kraj tak podporuje obce při zřizování náhradní rodinné péče na jeho území pomocí dotačních programů a přispívá k zajišťování služeb částečnou úhradou

nákladů registrovanému poskytovateli náhradní rodinné péče. Díky dotaci mohou žadatelé rozšířit služby i do menších obcí, ve kterých doposud chyběly. Náhradní rodinná péče v Plzeňském kraji poskytuje chráněné bydlení, péči o děti a mládež v nízkoprahových centrech, krizové ubytování pro matky s dětmi a jiné. Kraj nepodceňuje ani péči o tělesně a mentálně postižené klienty a poskytuje služby formou chráněného bydlení. Právě zřizováním moderních služeb je klientům dopřána šance na vyšší kvalitu života. I tyto služby nejčastěji poskytují neziskové organizace. (Beneš, 2014, s. 15–16)

4.2 Dětský domov DOMINO

Dětský domov Domino je dle zákona č. 250/2000 Sb. příspěvková organizace a zřizovatelem je Plzeňský kraj. K 31. 8. 2016 byl počet dětí ubytovaných a stravovaných v domově 51. Mezi sponzory dětského domova patří Coca Cola, Městský obvod Plzeň 1, Spolu dětem, U Marka, Městský obvod Plzeň 3, Scanwest Plzeň spol. s r.o., Incrementum nadační fond, Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015, Semerad rally, Nadační fond Tesco, Plzeňská teplárenská, Dejme dětem šanci, FC Viktoria Plzeň. (Výroční zpráva o činnosti dětského domova Domino, Plzeň 2015/2016)

Tabulka č. 1: Příjmy (kalendářní rok 2015)

	Celkem
Dotace na přímé výdaje	15 475 000
Dotace na provozní výdaje	4 253 000
Prostředky ESF	-
Příjmy z pronájmu majetku Kraje	66 000
Příjmy – dávky státní sociální podpory	314 000
Příjmy – ošetřovné /zaúčtované	594 000
Příjmy-ošetřovné /skutečné (= nové pohled. za ošetřov.)	178 000 (416 000)
Závodní stravování	-
Příjmy z bank úroků	-
Čerpání FO	-
Čerpání darů (RF)	408 000

Zdroj: Výroční zpráva o činnosti dětského domova Domino, Plzeň 2015/2016

Dětský domov Domino v Plzni je otevřen od 26. 8. 1986. Děti zde žijí v šesti rodinných skupinách a sedmou skupinu tvoří děti, které žijí samostatně v bytech. V

domově je v průměru 56 dětí, zpravidla ve věku od 3 let do 18 let, a pokud studují, mohou zde přebývat do věku 26 let. Tři rodinné skupiny jsou umístěny v centrální budově, další ve třech upravených bytech na území města. Všechny tyto prostory zprostředkoval MO Plzeň 1. Ve všech rodinných skupinách se děti učí samostatnému hospodaření a samy se podílejí na životě svých rodin. Zkušenosti a výsledky práce ukazují, že život v rodinných skupinách je nejpřirozenějším modelem klasické rodiny. Uvědomění si základních mezilidských vazeb, získání praktických společenských zvyků a respektování základních principů lidského soužití znamená velmi cenný vklad do začátku samostatného života. Domov se snaží, aby děti odcházely do života vybaveny i základními znalostmi o hospodaření, vedení domácnosti, vzájemné pomoci a respektování členů "rodiny", vědomím nutnosti tolerance a upřímnosti v jednání. Pokud dítě dosáhne věku 18 let, může na základě vlastní žádosti, za účelem dokončení studia nebo přípravy na povolání, zůstat v domově. Tito jednotlivci využívají chráněného bydlení. Bydlí ve velkometrážním bytě a ve dvou malometrážních bytech. Tyto byty jsou domovu poskytovány KÚ PK a MO Plzeň 3. Dospělí klienti se učí samostatnému životu a zodpovědnému přístupu k plnění každodenních povinností. Získání skromného bydlení po definitivním odchodu z dětského domova je pro většinu dětí splněním jednoho z nejdůležitějších bodů úspěšné budoucnosti. Po odchodu z domova by jejich integrace měla proběhnout bez výrazných komplikací tak, aby úspěšně překlenuly problémy, které provázejí začátky jejich samostatného života a našly si „své místo ve společnosti“. Těm dětem, které se nemohou nebo nechtějí vrátit ke svým biologickým rodičům, věnuje ústav zvýšenou péči při hledání bydlení a pracovního zařazení. (Dětský domov Domino)

4.3 Dům na půl cesty BÓJKA

Zřizovatelem Domu na půl cesty BÓJKA je Středisko křesťanské pomoci Plzeň (SKP). Jedná se o nestátní neziskovou organizaci, která je v Plzni od roku 1991. SKP založila Diakonie Evangelické církve metodistické. Do roku 2009 zřizovalo službu Dům na půl cesty Centrum sociálních asistentů o.p.s. Koncem roku 2009 pak převzalo Dům na půl cesty SKP Plzeň. V roce 2015 nastoupilo do Domu na půl cesty celkem 26 klientů. Z toho 9 klientů sem přišlo z výchovných ústavů a dětských

domovů, 10 z nefunkčních rodin, 5 z ulice, 1 z výkonu trestu a 1 z ukončeného nájemního bydlení. Každým rokem přibývá počet podaných žádostí o poskytnutí služby. V roce 2015 bylo podáno celkem 35 žádostí, z toho bylo přijato 21 zájemců. Odmítnuto jich bylo 7 z důvodu nesplnění požadavků a 6 jich bylo zrušeno ze strany zájemců. Ostatní žádosti jsou aktuální pro následující rok 2016. Sponzory a dárci Domu na půl cesty jsou Evropský sociální fond ČR, Operační program lidské zdroje a zaměstnanost, Plzeňský kraj, Podporujeme Vaši budoucnost a jiné. (SKP Plzeň: Výroční zpráva 2015)

Tabulka č. 2: Příjmy (kalendářní rok 2015)

	Celkem
MPSV	371 735
Plzeňský kraj – Individuální projekt	1 135 200
Ostatní – drobní dárci, sbírky, úroky atd.	3 093
Příspěvky od klientů	52 477

Zdroj: SKP Plzeň: Výroční zpráva 2015

Dům na půl cesty je podporován z individuálního projektu “Podpora sociálních služeb v rámci individuálního projektu Podpora sociálních služeb v Plzeňském kraji 2016–2019.” Posláním Domu na půl cesty je pomoci mladým lidem, kteří nemají žádné sociální zázemí nebo se ocitli v nepříznivé životní situaci, s realizací jejich životních cílů, osobního zázemí a v dosažení společenského uplatnění. Dům na půl cesty usnadňuje vstup do života dospělých. Cílem je pomoci mladým lidem osamostatnit se a napomáhat k zařazení do běžného života poskytnutím ubytování, sociálního poradenství, psychické podpory pro posílení soběstačnosti při řešení krizových situací, podpory při řešení dlouhodobých problémů (hledání zaměstnání, komunikace s exekutory) a podpory pro zvýšení orientace ve vlastních právech a povinnostech v dané situaci. (Dům na půl cesty BÓJKA)

Poskytované služby Domu na půl cesty BÓJKA:

- poskytování ubytování v délce až jednoho roku,
- poskytování sociálně právní poradenství – koncipování dokumentů a žádostí, kontrola smluv, doprovody na úřady a k lékařům, zprostředkování kontaktu s rodinnými příslušníky apod.,

- podporování klientů v dosažení úplné samostatnosti v běžném sociálním prostředí, možnost poradenství s hospodařením s vlastními financemi a poskytování komplexního dluhového poradenství,
- motivace a podpora klientů při hledání a získání zaměstnání a vlastního bydlení na základě individuálního plánování,
- poskytování emoční podpory.

Zásady:

- důraz na samostatnost člověka,
- respektování svobodné vůle, rozhodnutí a vlastní zodpovědnosti klienta,
- služby poskytovány bez ohledu na barvu pleti, náboženské vyznání, sexuální orientaci,
- individuální přístup ke každému klientovi,
- respektování práva na soukromí. (Dům na půl cesty BÓJKA)

5 Terénní šetření

Terénní šetření proběhne formou kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum bude proveden pomocí dotazníku, jenž zodpoví občané z Plzeňského kraje. Kvalitativní výzkum proběhne pomocí standardizovaných rozhovorů se začleňovanými jedinci do sociální skupiny a se zaměstnanci organizací pomáhající dětem.

5.1 Kvantitativní šetření

Podle Dismana „*Kvantitativní výzkum není nic jiného než testování hypotéz. Hypotézy navrhuji, jaké spojení mezi proměnnými bychom měli najít, je-li naše hypotéza pravdivá. Pak následuje sběr dat. Odpovídají-li závislosti mezi sebranými daty vzorci předpovězenému v hypotézách, přijmeme hypotézy jako platné. Jinak musíme hypotézy odmítnout*“ (Disman, 2007, s. 76)

Záměrem výzkumného šetření je zjistit názory veřejnosti na problematiku začleňování dětí z dětských domovů do společnosti ve vybraném regionu. Výzkum byl proveden formou terénního šetření, v rámci kterého byli osloveni občané Plzeňského kraje. Jelikož problematika začleňování jedinců z výchovných ústavů je velice rozsáhlá a chápání lidí může být často odlišné, vybrala jsem k získání názorů společnosti dotazníky, které mi pomohou odhalit, jak veřejnost pohlíží na toto začleňování a zda považuje angažovanost státu za dostatečnou.

Kvantitativní výzkum se provádí jednotlivými kroky, kterými jsou:

- formulování sociálního problému,
- formulování teoretických a pracovních hypotéz,
- výběr populace a vzorku,
- pilotní studie,
- výběr techniky sběru informací,
- sestavení nástrojů pro tento sběr,
- předvýzkum,
- sběr dat,
- analýza dat,
- interpretace, závěr a teoretické zobecnění. (Disman, 2007, s. 120)

Kohoutek (2014) uvádí, že sběr dat pomocí dotazníku je nutné kombinovat s jinými metodami, aby sesbíraná data podala co nejpřesnější obraz osobnosti. Je také potřeba sesbírat fakta tvrdá, kterými jsou pohlaví, věk, dosažené vzdělání, i fakta měkká, kterými mohou být pocity, přání, postoje, názory, zkušenosti, hodnotový systém a jiné. *„Při sestavování dotazníků je třeba promyslet a přesně určit hlavní cíl dotazníkového průzkumu, logicky a stylisticky správně připravit konkrétní otázky a před definitivní aplikací dotazníku provést pilotáž na menším počtu zkoumaných osob, která nám pomůže provést poslední úpravy dotazníku. Otázky by měly být anonymní. Tím lze zvýšit upřímnost odpovědí.“* (Kohoutek, 2014)

Dotazníkové šetření se snaží odhalit obecné povědomí veřejnosti o problematice začleňování dětí z dětských domovů do společnosti. Respondenti jsou dotazováni, zda vnímají prostředí dětských domovů jako dostačující, zda jsou jim známy příčiny umístění dětí do dětských domovů, zda mají děti z dětského domova stejné šance na trhu práce jako ostatní děti z fungujících rodin a zda se dětské domovy nějak více angažují při odchodu dětí z domova. Kvantitativní výzkum byl zrealizován formou předem připravených dotazníků pro veřejnost z Plzeňského kraje.

Dotazníky byly rozesílány lidem, kteří pocházejí z Plzeňského kraje. Dotazníkové šetření se uskutečnilo v říjnu 2016, kdy pomocí online dotazníku bylo osloveno 225 respondentů. Otázky v dotazníku byly opraveny na základě předvýzkumu. Průvodní dopis, který nastínil, čeho se výzkum týká, byl veřejnosti zasílán spolu s dotazníkem v odkazu.

Z otázek v dotazníku byly sestaveny hypotézy, které byly pomocí kontingenčních tabulek a testu nezávislosti Chí-kvadrát vypočteny a u každé hypotézy byl stanoven závěr.

Podle Dismana si je oslovená osoba vždy vědoma o účasti ve výzkumu. Jedná se o reaktivní metodu, která je vysvětlována jako vyvolaná reakce v procesu sběru dat, kterou hodláme analyzovat. (Disman, 2007, s. 132)

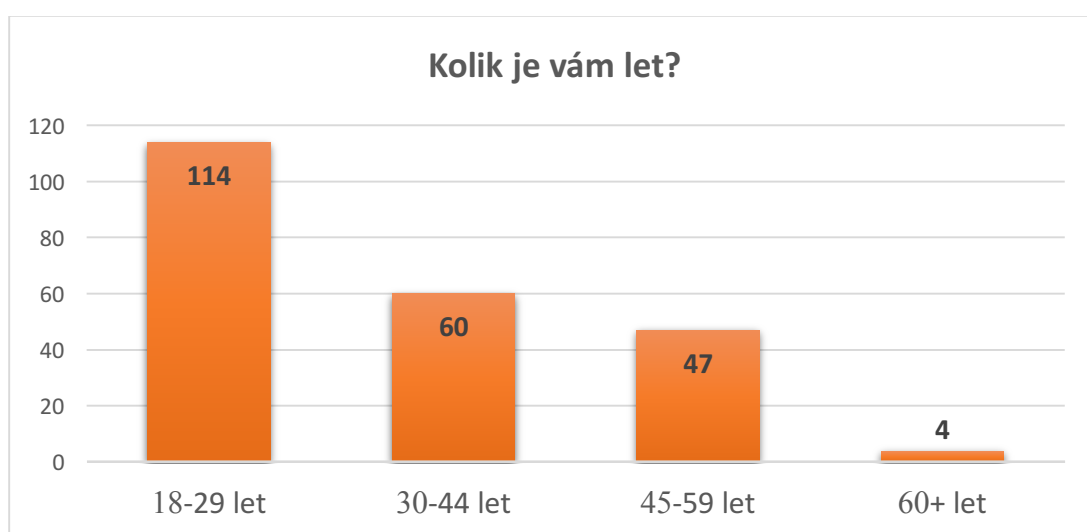
Dotazník byl anonymní a oslovení respondenti o tom byli informováni. Otázky byly kladeny formou otevřených i uzavřených otázek. Byl proveden předvýzkum, na základě kterého byly poté otázky upraveny. Respondenti zodpovídali 16 otázek. Následně proběhla jejich analýza.

Analýza dotazníkových otázek

Dotazník byl rozdán lidem žijícím v Plzeňském kraji a obsahoval 16 otázek. Otázky č. 1 až 3 se zaměřují na identifikaci respondenta.

Otázka č. 1 se týká věku respondentů. Celkem 114 dotazovaných je ve věku 18–29 let a představuje 51 %, 60 dotazovaných je ve věku 30–44 let, tedy 27 %, 47 dotazovaných je ve věku 45–59 let, tedy 21 % a 4 respondenti jsou ve věku 60 a více let, tedy 2 %.

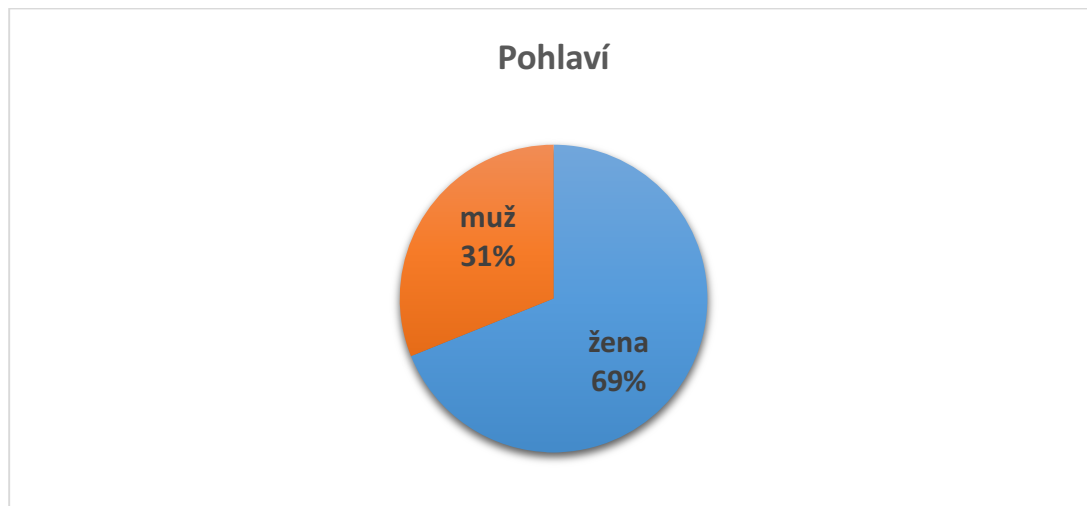
Graf č. 2: Věk respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 2. se týká pohlaví respondentů. Celkem 155 dotázaných byly ženy v poměru 69 %. Mužů bylo 70, celkem 31 %.

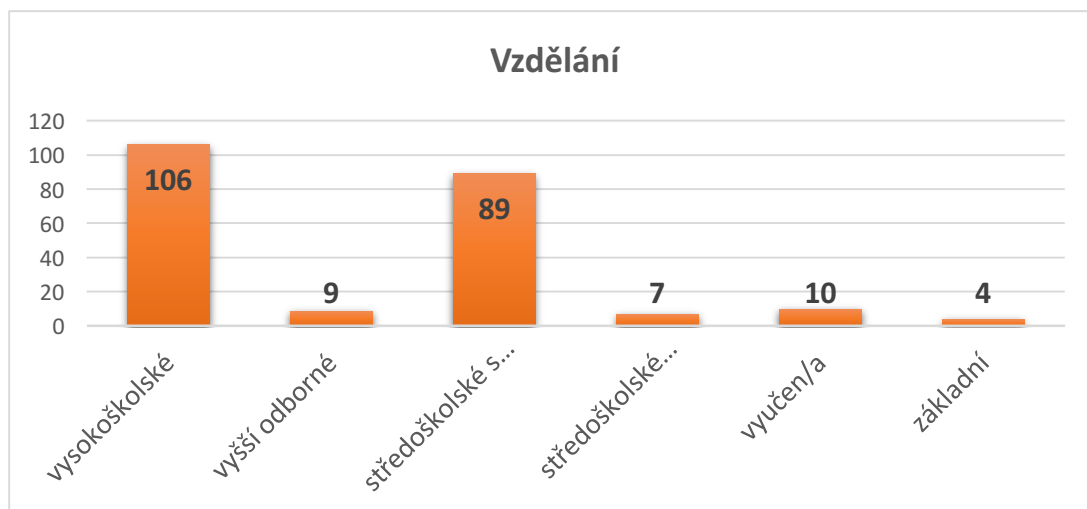
Tabulka č. 3: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 3. zjišťuje vzdělání dotazovaných. Celkem 106 respondentů má vysokoškolské vzdělání, celkem 47 %, 9 respondentů uvedlo vyšší odborné vzdělání, celkem 4 %, 89 respondentů uvedlo středoškolské s maturitou, celkem 40 %, 7 respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání bez maturity, celkem 3 %, dalších 10 respondentů má vzdělání vyučen/a, celkem 4 %, a poslední 4 respondenti mají pouze základní vzdělání, celkem 2 %.

Graf č. 4: Vzdělání respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 4. se ptá, zda se respondent někdy osobně setkal s dítětem z dětského domova (dále také DD). Celkem 156 respondentů uvedlo, že se někdy setkala s dítětem z dětského domova, celkem 69 %. Dalších 38 respondentů se nikdy s dítětem z dětského domova nesešlo, celkem 17 %. Zbýlých 31 respondentů si není vědomo toho, že by se někdy s tímto dítětem setkala, celkem 14 % tedy neví.

Graf č. 5: Osobní setkání s dítětem z DD

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 5 se dotazuje, zda respondenti někdy navštívili dětský domov. Celkem 27 respondentů uvedlo, že alespoň jednou navštívilo dětský domov, celkem 12 %. Dalších 37 respondentů uvedlo, že dětský domov navštívili vícekrát, celkem 16 % dotazovaných. Celkem 161 dotazovaných nenavštívilo dětský domov nikdy, tedy 72 % ze všech dotazovaných.

Graf č. 6: Návštěva DD

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 6. zodpovídá, jaký je důvod návštěvy dětského domova. 2 respondenti navštívili domov z dobrovolnických účelů, 6 respondentů zde navštívilo kamaráda nebo známého, 9 respondentů zde bylo kvůli pracovní návštěvě, 9 respondentů navštívilo domov kvůli školní praxi, 10 dotazovaných uskutečnilo návštěvu se školní exkurzí, největší počet 19 respondentů navštívilo domov v rámci charitativních účelů, 6 respondentů zde navštívilo zaměstnance DD, 1 respondent se zde ucházel o zaměstnání a 1 respondent byl v dětském domově umístěn.

Graf č. 7: Důvod návštěvy DD

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 7. se ptá, zda respondenti někdy po nějakou dobu přebývali v dětském domově. Přesně 221 dotázaných uvedlo, že nikdy nepřebývali po nějakou dobu v dětském domově, což je téměř většina respondentů – celkem 98 %. Zbylí 4 respondenti uvedli, že někdy po nějakou dobu v domově přebývali, celkem 2 % dotázaných.

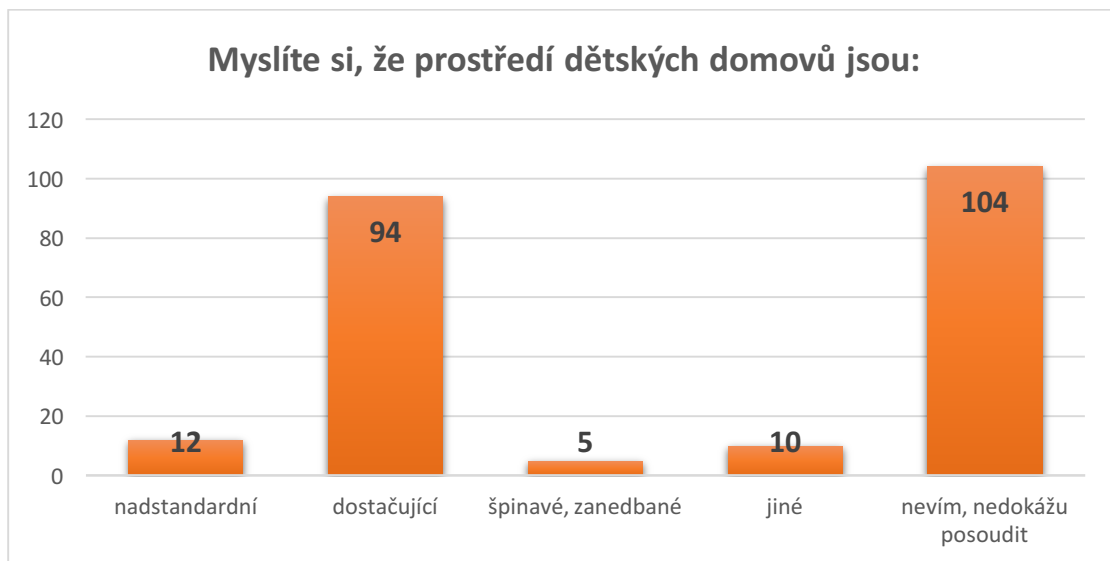
Graf č. 8: Přebývání v DD po nějakou dobu

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 8. se týká názoru respondentů na prostředí dětských domovů. 12 dotazovaných uvedlo, že považují jeho prostředí za nadstandardní, celkem 5 %. 94 respondentů označilo prostředí DD za dostačující, celkem 42 %, 5 dotazovaných za špinavé a zanedbané, celkem 2 %, 10 respondentů neuvedlo přesně v jakém stavu se prostředí nachází, celkem 4 %, a 104 respondentů neví nebo nedokáže posoudit, jaká prostředí DD jsou, celkem 46 %.

Graf č. 9: Prostředí DD

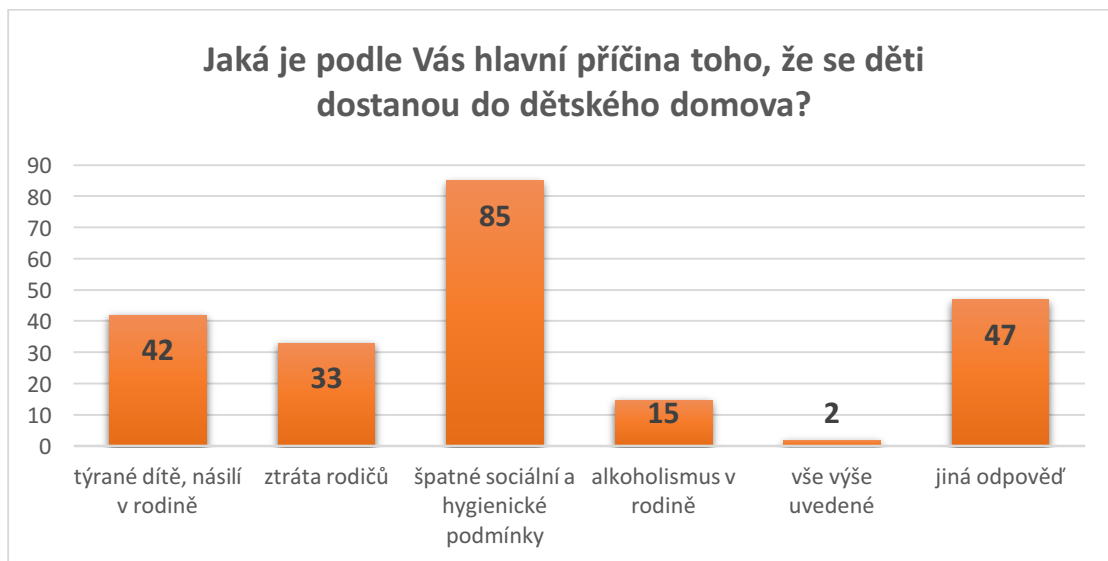

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 9 se zajímá o to, jaká je podle respondentů hlavní příčina toho, že se děti dostanou do dětského domova. 42 respondentů uvádí jako příčinu týrané dítě, násilí v rodině, celkem 19 %, 33 respondentů si myslí, že jde o ztrátu rodičů, celkem 15 %, 85 respondentů uvedlo jako příčinu špatné sociální a hygienické podmínky, celkem 38 %, alkoholismus v rodině uvedlo 15 respondentů, celkem 7 %, vše výše uvedené zmínili 2 respondenti, celkem 1 %, a ostatních 47 respondentů uvedlo jinou odpověď (např. drogová závislost rodičů, nezodpovědnost vlastních rodičů, nechtěné nebo neplánované dítě, rodiče ve výkonu trestu a jiné), celkem 21 %.

Graf č. 10: Hlavní příčina umístění dětí do DD

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 10 se týká toho, zda má mládež z dětského domova stejné podmínky na trhu práce jako ostatní lidé. 42 respondentů si myslí, že podmínky mají děti z dětského domova i ostatní lidé stejné, celkem 19 %, 89 respondentů uvedlo, že spíše ano, tedy 40 %, 74 respondentů uvedlo spíše ne, celkem 33 %, a 20 respondentů si myslí, že podobné podmínky nemají, tedy 9 % dotázaných.

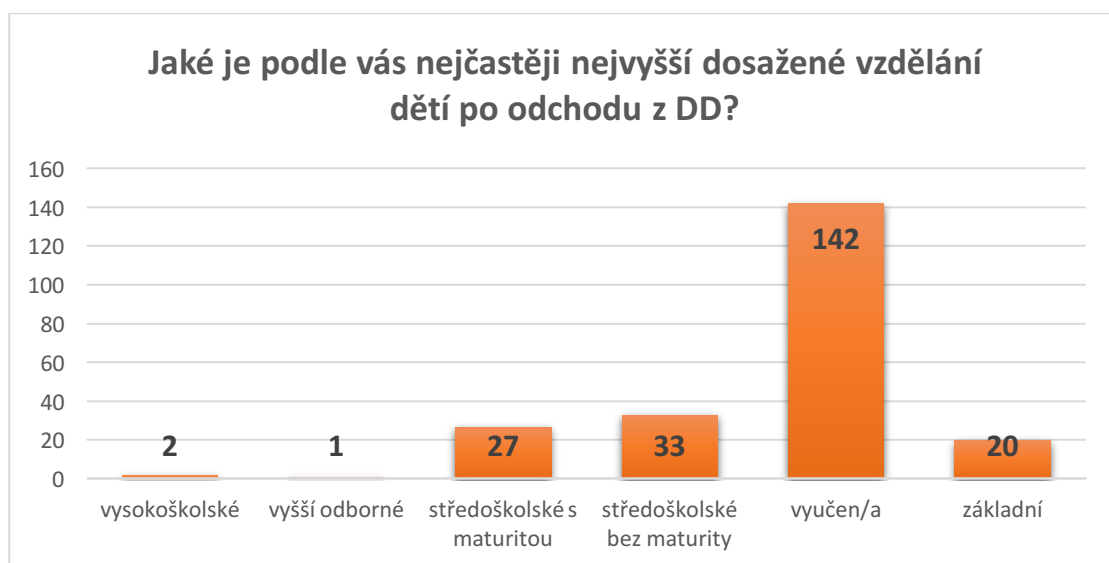
Graf č. 11: Totožné podmínky na trhu práce u mládeže z DD i u ostatních lidí

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 11 zjišťuje, jaké je nejčastěji nejvyšší dosažené vzdělání dětí po odchodu z dětského domova. 2 respondenti si myslí, že nejvyšší dosažené vzdělání dětí je vysokoškolské, tedy 1 %, 1 respondent uvedl vyšší odborné, tedy 0,4 %, 27 respondentů uvedlo středoškolské s maturitou, tedy 12 %, 33 respondentů uvedlo středoškolské bez maturity, celkem 15 %, 142 respondentů uvedlo jako nejčastější vzdělání vyučení list, celkem 63 %, 20 respondentů si myslí, že nejčastěji mají děti pouze dokončené základní vzdělání, celkem 9 %.

Graf č. 12: Nejčastěji nejvyšší dosažené vzdělání dětí po odchodu z DD

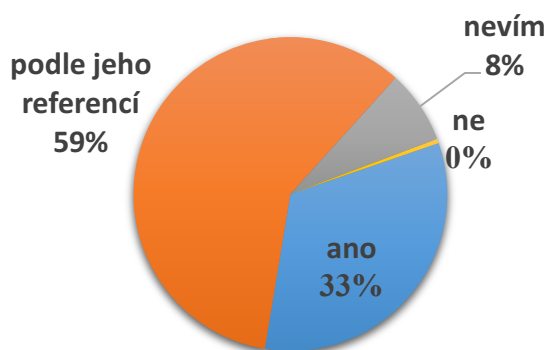

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 12 se týká toho, zda by lidé děti z dětských domovů zaměstnali ve svých firmách. 74 respondentů uvedlo, že by dítě z dětského domova ve své firmě zaměstnalo, tedy 33 %, 133 respondentů uvedlo, že by dítě zaměstnalo podle jeho referencí, tedy 59 %, 17 respondentů uvedlo, že neví, celkem 8 %, a pouze 1 respondent uvedl, že ne, tedy 0,4 %.

Graf č. 13: Šance pro dítě z DD na zaměstnání ve vlastní firmě

Zaměstnal/a byste dítě z dětského domova ve vlastní firmě?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 13 se ptá, zda mají podle veřejnosti děti z dětských domovů větší šanci být v dospělosti vyloučeny ze společnosti (bezdomovectví, vězení, drogová závislost...). 19 respondentů uvedlo, že určitě ano, to je 8 %, 55 dotazovaných si myslí, že ve většině případů ano, tedy 24 %, 101 respondentů uvádí, že je to různé podle charakteru dítěte, celkem 45 %, 24 respondentů neví, celkem 11 %, 23 respondentů předpokládá, že spíše ne, celkem 10 %, a pouze 3 respondenti uvádí, že určitě ne, tedy pouze 1 %.

Graf č. 14: Větší šance dětí z DD být v dospělosti vyloučen ze společnosti (bezdomovectví, vězení, drogová závislost...)

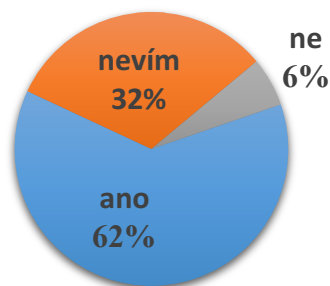

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 14 se zajímá o to, zda si respondenti myslí, že dětský domov poskytuje dětem pomoc při odchodu z dětského domova, např. formou výstupního sezení s vedoucím pracovníkem. 140 respondentů uvedlo, že ano, celkem tedy 62 %, 72 respondentů uvedlo, že neví, tedy 32 %, a pouze 13 respondentů uvedlo, že ne, celkem 6 %.

Graf č. 15: Poskytování pomoci dětským domovem dětem při odchodu z DD. Výstupní sezení s vedoucím pracovníkem a jiné.

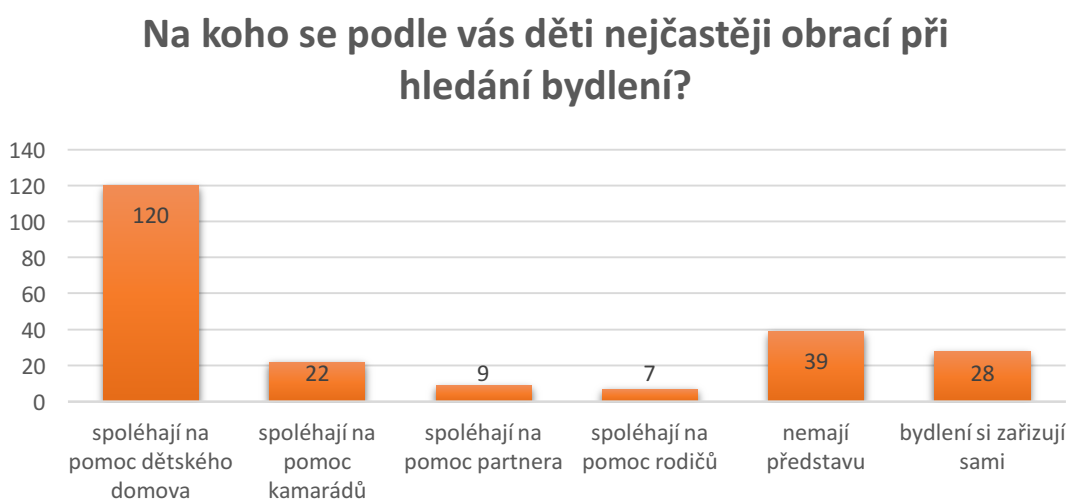
Myslíte si, že dětský domov poskytuje dětem pomoc při jejich odchodu? Například výstupní sezení s vedoucím pracovníkem?

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 15 se ptá, na koho se podle respondentů děti nejčastěji obrací při hledání bydlení. 120 respondentů si myslí, že děti spoléhají na pomoc dětského domova, tedy celkem 53 %, 22 respondentů předpokládá, že se spoléhají na pomoc kamarádů, celkem 10 %, 9 respondentů si myslí, že spoléhají na pomoc partnera, celkem 4 %, 7 respondentů si myslí, že spoléhají na pomoc rodičů, celkem 3 %, 39 respondentů nemá představu o tom, na koho se děti spoléhají, tedy 17 %, a 28 respondentů si myslí, že si děti bydlení zařizují samy, celkem 12 % respondentů.

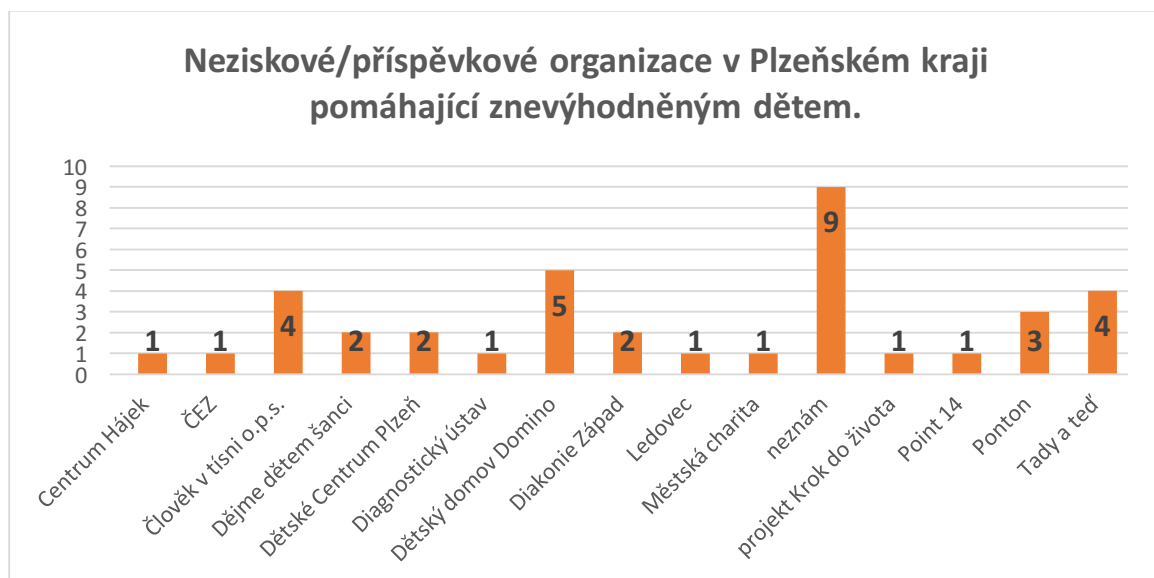
Graf č. 16: U koho dítě hledá pomoc při hledání bydlení

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 16 se ptá respondentů, zda znají nějakou neziskovou/příspěvkovou organizaci v Plzeňském kraji pomájící znevýhodněným dětem. 1 respondent uvedl Centrum Hájek, 1 zmínil nadaci ČEZ, 4 respondenti uvedli Člověk v tísni o.p.s., 2 respondenti znají nadaci Dejme dětem šanci, 2 uvedli Dětské Centrum Plzeň, 1 zmínil Diagnostický ústav, 5 respondentů uvedlo Dětský domov Domino, 2 zmínili Diakonii Západ, 1 uvedl nadaci Ledovec, 1 zmínil Městskou charitu, 9 respondentů žádnou organizaci nezná, 1 uvedl projekt Krok do života, 1 uvedl Point 14, další 3 zmínili Ponton a 4 respondenti zmínili organizaci Tady a teď.

Graf č. 17: Seznam neziskových/příspěvkových organizací v Plzeňském kraji pomáhajících znevýhodněným dětem

Zdroj: Vlastní zpracování

Cíle šetření a výzkumné otázky

Dílčí cíl 1 (DC 1): použitá technika – dotazníkové šetření

Zjistit názory veřejnosti na problematiku začleňování dětí z dětských domovů do společnosti ve vybraném regionu.

Výzkumná otázka:

Téměř 60 % dotázaných by zaměstnalo dítě z dětského domova na základě jeho referencí a 33 % nemá problém poskytnout těmto dětem práci.

Odůvodnění: Veřejnost nevnímá život v dětském domově jako určitý druh stigmatu. Pokud mladistvý prokáže své znalosti, dovednosti a schopnosti, nemají lidé problém dát přednost dítěti, které vyrůstalo bez úplné rodiny.

Výzkumná otázka:

Více než 50 % dotázaných si myslí, že děti při opuštění dětského domova spoléhají na pomoc dětského domova a v nejméně případech se vracejí pro pomoc ke svým rodičům.

Odůvodnění: Podle respondentů jsou dnešní výchovné ústavy dostačující až nadstandardní. Příspěvkové organizace mají dostatečné finanční prostředky na to, aby pomohly dětem se vzdělávat a poskytnout vše potřebné pro plnohodnotný život.

Děti si po dobu přebývání v dětských domovech vybudují silný vztah s vychovatelkami, tudíž nemají potřebu se při osamostatnění obracet na svou rodinu, která nebyla schopná jim toto vše poskytnout.

K DC 1 se vztahují otázky „Zaměstnal/a byste dítě z dětského domova ve vlastní firmě?“ a „Na koho se podle vás děti nejčastěji obrací při hledání bydlení?“

Tabulka č. 12: Zaměstnal/a byste dítě z dětského domova ve vlastní firmě?

Odpověď	Dotazník pro veřejnost	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	74	33 %
podle jeho referencí	133	59 %
nevím	17	8 %
ne	1	0 %
Celkem	225	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 13: Na koho se podle vás děti nejčastěji obrací při hledání bydlení?

Odpověď	Dotazník pro veřejnost	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
spoléhají na pomoc dětského domova	120	53 %
spoléhají na pomoc kamarádů	22	10 %
spoléhají na pomoc partnera	9	4 %
spoléhají na pomoc rodičů	7	3 %
nemají představu	39	17 %
bydlení si zařizují sami	28	12 %
Celkem	225	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Podle výsledných údajů lze říci, že oslovení jedinci by neměli problém zaměstnat ve své firmě děti z dětských domovů a zároveň považují dětské domovy jako hlavní činitele při pomoci v začátcích samostatného života dětí. Plzeňský kraj má velké množství příspěvkových organizací i neziskových organizací pomáhajících dětem

v nouzi. Na otázku, jaké pomáhající organizace respondenti znají, uvedli velký počet organizací, ať už příspěvkových nebo neziskových. V Plzeňském kraji působí např. Člověk v tísni, Diakonie Západ, Ledovec, Městská charita, Dětské Centrum Plzeň, Dejmě dětem šanci, Dům na půl cesty Bójka a Dětský domov Domino. Jak již bylo řečeno v teoretické části, Domino i Bójka mají mnoho programů pomáhajících dětem začlenit se do společnosti. V Domínu běží různé dlouhodobé programy i jednorázové semináře týkající se např. hospodaření s penězi, vyřizování povinných záležitostí na úřadech. Respondenti, kteří někdy osobně navštívili dětský domov uvedli, že jej navštívili z dobrovolnických nebo charitativních účelů. Společnost si uvědomuje problematiku situaci těchto dětí, a proto se velká část veřejnosti snaží těmto dětem pomoci např. darováním oblečení a hraček. Na otázku, zda děti opouštějící dětský domov mají větší šanci být v dospělosti vyloučeni ze společnosti, odpovědělo téměř 45 % dotázaných, že záleží na charakteru dítěte. Vyrůstání v dětském domově tudíž veřejnost nebere jako velké stigma a pokud u jedince hrozí šance vyloučení ze společnosti, není to důsledkem ústavní výchovy, ale závisí hlavně na osobnosti jedince.

Dílčí cíl 2 (DC 2): použitá technika – dotazníkové šetření

Zjistit postoje samotných dospívajících jedinců, zástupců vedoucích i zaměstnanců sociálních zařízení.

Dospívající jedinci:

Výzkumná otázka:

Dětem při odchodu pomáhá dětský domov formou hmotných a finančních prostředků do začátku samostatného života.

Odůvodnění: Dětský domov se snaží po dobu setrvání dětí v dětském domově zajistit jejich potřeby. Domov podporuje děti při studiu, zřizuje různé kroužky a pravidelné aktivity, přispívá jim kapesným a snaží se je připravovat na samostatný život.

Výzkumná otázka:

Téměř 50 % dětí se v případě řešení nějakých formálních záležitostí obrací na vychovatelky z dětského domova a na sociální pracovníky. Svou biologickou rodinu nepovažují za spolehlivou.

Odůvodnění: Děti přebývající v ústavním zařízení ve většině případu ztrácí zájem o blízký kontakt se svou biologickou rodinou. Domov se snaží co nejvíce suplovat náhradní rodinu a děti si budují silné vztahy k vychovatelkám z dětských domovů.

Dotazník pro dospívající děti připravující se na odchod z dětského domova obsahuje 19 otázek, které se zaměřují na přípravu dětí na samostatný život, na to, zda mají nějaké zájmové kroužky, zda jsou jim poskytovány pomůcky pro vlastní zájmy, zda dostávají kapesné, zda si již zařizují bydlení, jak si ho budou případně hledat, na koho se obrátí v případě zařizování bydlení, zda si šetří peníze, zda mají představu o nutných měsíčních nákladech, na koho by se obrátili při řešení formálních záležitostí, zda znají nějaké organizace pomáhající dětem a zda dostávají hmotné/peněžní prostředky při opuštění domova. Tyto otázky byly upraveny na základě předvýzkumu. Dotazníky byly rozdány dětem v dětském domově Domino v Plzni v období říjen 2016 a bylo osloveno 20 dětí.

K DC 2 se vztahují otázky „Dostáváte při odchodu z DD nějaké věci/peníze do začátku samostatného života? Pokud ano, co, kolik?“ a „Na koho by ses obrátil/a v případě, že by jsi potřeboval/a pomoci s vyřízením některých formálních záležitostí (pracovní smlouva, smlouva o pronájmu bytu,...)?“

Tabulka č. 14: Dostáváte při odchodu z DD nějaké věci/peníze do začátku samostatného života? Pokud ano, co, kolik?

Odpověď	Dotazník pro dospívající jedince	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	19	95 %
ne	1	5 %
Celkem	20	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 15: Na koho by ses obrátil/a v případě, že bys potřeboval/a pomoci s vyřízením některých formálních záležitostí (pracovní smlouva, smlouva o pronájmu bytu...)?

Odpověď	Dotazník pro dospívající jedince	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
vychovatel/ka z DD	11	34 %
sociální pracovník	4	13 %
někdo z rodiny	7	22 %
kamarád/známý	8	25 %
na nikoho	2	6 %
Celkem	32	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Převážná většina dětí považuje péči dětského domova za dostatečnou. Všechny děti uvedly, že mají v dětském domově nějaké zájmové kroužky. Domov se také snaží plnit přání dětí a poskytuje jim různé pomůcky pro uskutečňování vlastních zájmů. Děti, které pokračují ve studiu na vysoké škole, mají od dětského domova Domino k dispozici vlastní byt a učí se tak přípravě na samostatný život. Každé dítě, které opouští dětský domov dostává od domova tzv. startovací balíček obsahující zařizovací předměty do vlastní domácnosti. Dále děti dostávají finanční obnos, jehož výše může být ovlivněna dokončením školy a jinými splněnými podmínkami. Jak uvedly děti, výše finančního příspěvku se pohybuje mezi 10 000 – 20 000 Kč.

Děti si během svého pobytu v domově vybudují natolik silný vztah k vychovatelkám, které nazývají tetami, že po opuštění domova s nimi velmi často udržují nadále kontakt, navštěvují je a pokud potřebují s něčím poradit, obrazejí se na ně. Děti již nenacházejí oporu ve své biologické rodině a nechtějí ji po odchodu z domova kontaktovat, hledat u ní přístřeší a v některých případech s ní ani nebýt v kontaktu. Děti jsou v rámci programů seznamovány s různými možnostmi bydlení a mnoho z nich plánuje pronájem bytu. Pouze dvě děti uvedly, že po odchodu z domova zkusí Dům na půl cesty a sociální bydlení. To nasvědčuje tomu, že děti mají do samostatného života dostatečnou průpravu a jsou schopny uvažovat o samostatném bydlení. Žijí totiž v rodinných skupinách, formou samostatných bytů, kde se učí sami hospodařit, starat se o domácnost, přivydělávat si při studiích a jsou kontrolovány jen občasnými návštěvami vychovatelek.

Zástupci vedoucích a zaměstnanci sociálních zařízení:

Výzkumná otázka:

Téměř 90 % zaměstnanců dětských domovů považuje prostředí domova za nadstandardní. Děti navštěvují dostatečný počet programů, které je připravují na samostatný život.

Odůvodnění: Dětský domov Domino je příspěvková organizace, která je podporována jak Plzeňským krajem, tak mnoha sponzory. To domovu zajišťuje dostatečné příjmy a různé programy pro děti.

Výzkumná otázka:

Všichni oslovení zaměstnanci sociálních zařízení a vedoucí pracovníci vyjmenovali programy, které připravují děti na samostatný život a které reálně probíhají v zařízení, kde pracují.

Odůvodnění: Dětský domov Domino je jako příspěvková organizace sponzorován převážně Plzeňským krajem, má také mnoho sponzorů, kteří domov podporují. Zároveň spolupracuje s organizacemi, které vedou nejen speciální programy připravující děti na samostatný život, ale také programy, které probíhají formou zájmových aktivit. Děti mají tak možnost účastnit se sportovních soutěží, docházet do kurzů a kroužků.

Dotazník pro pracovníky dětského domova obsahuje 13 otázek zaměřujících se na obecný názor pracovníků na děti žijící v domově, na nejčastější dosažené vzdělání těchto dětí, na speciální programy probíhající v domově, na neziskové organizace spolupracující s domovem a na darované hmotné a finanční prostředky, které děti od domova dostávají při jejich odchodu. Tyto otázky byly dále upraveny na základě předvýzkumu s jednou z vychovatelek. Dotazníky byly rozdány pracovníkům v Dětském domově Domino v Plzni v období říjen 2016 a bylo osloveno celkem 11 vychovatelek. Dále byl proveden rozhovor s ředitelkou Dětského domova Domino.

K DC 2 se vztahují otázky „Myslíte si, že prostředí DD je:“ a „Probíhají v DD speciální programy, které by připravovaly děti na samostatný život? Pokud ano, které?“

Tabulka č. 16: Myslíte si, že prostředí DD je:

Odpověď	Dotazník pro zaměstnance	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
nadstandardní	7	64 %
dostačující	4	36 %
špinavé, zanedbané	0	0 %
jiné	0	0 %
Celkem	11	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Seznam speciálních programů pro děti v Dětském domově Domino v Plzni:

- Jsem ready
- Krok do života
- Dejme dětem šanci
- Spolu dětem
- Postav se na vlastní nohy
- Nadace La Sophia, Olgy Havlové, Hanky Kynychové
- Workshopy na téma Finance, Bydlení, Práce, Kriminalita, Drogy
- Výjezdy dětí, kurzy

Při dotazování dětí i pracovníků dětského domova obě skupiny uvedly velký počet programů, nadací a neziskových organizací, které se snaží dětem pomáhat. Dotázané vychovatelky ve většině případů uvedly prostředí domova za nadstandardní a domov podle nich spolupracuje s velkou řadou organizací, které poskytují přípravu na samostatný život. Ne vždy však tento názor zastávají i děti.

Některé děti uvedly stejné množství programů jako vychovatelky, jiné tvrdí, že se nikdy s žádnou organizací pomáhající dětem nesetkaly. Jeden z důvodů může být ten, že jsou v domově terpve krátce. Jedna z dívek, která již opustila dětský domov uvedla: *„V době, kdy jsem byla v Dominu jsem docházela do nadace Dejme dětem šanci, která se specializuje na děti, který už odcházejí z domova a tam jsme probírali jak řešit nájemní smlouvu, pracovní smlouvu, na co si dát pozor, takže já jsem ty základy měla. Ta nadace vždy sponzoruje dítě při studiu. Mě si vzali až v 18 letech, rok a půl mě sponzorovali a musela jsem mít dobrý výsledky, aby mi dávali peníze a zaplatili školný, stravný a všechno. Jednou za půl roku na čtyři dny jsem pak*

absolvovala různé semináře. Každý dítě se do té nadace nedostane. Já musela psát motivační dopis, proč zrovna mě by měli vybrat a následně potom si mě vybrali. Vybírají si vždy jen třeba dvě děti z určitého dětského domova.“

Další důvod neznalosti dětí jakýchkoli organizací může být tedy ten, že nemají dostatečné studijní výsledky, nezajímají se o okolní dění a nejsou motivovány k tomu se do takové organizace dostat. Vychovatelky se snaží ke každému dítěti přistupovat stejně, všem věnují stejnou péči a snahu dosahovat lepších školních výsledků. Pokud dítě nechce, nebo prostě nedosahuje tak dobrých výsledků, organizace jej nemusí přijmout. S přístupem dětí také souvisí finanční prostředky, které jim poskytuje dětský domov při jejich odchodu. I ty závisí na výsledcích dítěte.

Domov se snaží děti neustále motivovat a podporovat je. Děti, které pak pokračují na vysokou školu, vědí, že se o ně domov postará, poskytne jim např. samostatné bydlení, kapesné a další potřebné pomůcky.

Všechny děti, které si domovem projdou, také získají silný citový vztah k tetám v domově. Po odchodu s nimi pak udržují kontakt, scházejí se a obracejí se na ně s různými formálními záležitostmi.

Dílčí cíl 3 (DC 3): použitá technika – rozhovory

Analýza problematiky v rámci rozvoje vybraného regionu.

Výzkumná otázka:

Plzeňský kraj, který zřizuje dětské domovy, plní úlohu spíše provozovací. Zatímco organizace spolupracující s dětskými domovy se snaží děti více vzdělávat a připravovat je na samostatný život.

Plzeňský kraj provozuje dětské domovy po celém kraji. Jsou to:

- Dětský domov Čtyřlístek, Planá;
- Dětský domov DOMINO, Plzeň;
- Dětský domov, Horšovský Týn;
- Dětský domov, Kašperské Hory;
- Dětský domov, Nepomuk;
- Dětský domov, Staňkov;
- Dětský domov, Tachov. (Program rozvoje kraje, 2014)

Pracovnice Plzeňského kraje uvedla: *„Zodpovídáme se ministerstvu. Můžeme zažádat o nějakou výjimku, ale povoluje je ministerstvo. Jsme pouze zřizovateli a naši rolí je kontrolovat, zda domovy fungují tak jak mají.“* Vztah k ministerstvu ze strany dětského domova je tedy nepřímý, domov je podřízen kraji, který jej zřizuje. Ředitelka DD Domino uvedla, že vždy komunikuje s pracovníky kraje. *„Pokud žádám o výjimku, např. kapacitní otázky, zašlu ji na kraj a ten ji dále řeší s ministerstvem.“* Dětské domovy jsou ve své činnosti omezeny finančními hranicemi. Domov dostává peníze od kraje a ten je bere z rozpočtu. Tudiž dozor kraje nad domovy je spíše administrativní. Domov si také sám řeší sponzory. Ředitelka DD: *„Sponzory si sháníme sami, nebo nás sponzoři sami oslovují. Pokud se však obrátíme na kraj s nějakou prosbou, ochotně nám pomůže.“*

Je tedy zřejmé, že dětský domov je ve svých finančních prostředcích omezen, jelikož kraj musí podporovat všechny domovy v kraji. Ostatní finance si pak domovy musí obstarat samy pomocí sponzorů. Pokud domov nemá dostatečné množství sponzorů, nemůže dětem poskytnout další nadstandardní péči, ale pouze zákonem stanovenou péči.

Z tohoto důvodu vedle příspěvkových organizací působí v Plzeňském kraji také velký počet neziskových organizací pověřených výkonem sociálně-právní ochrany dětí. Tyto organizace se pak ve spolupráci s Dominem podílejí na pořádání různých projektů, sezení a akcí, které pomáhají všestrannému rozvoji dětí. Tyto organizace podporují děti také finančně. Projekt Dejme dětem šanci ve spolupráci s Dětským domovem Domino poskytl již mnohokrát významnou pomoc pro děti z domova. Děti, které jsou zařazeny do projektů této organizace, získávají vše potřebné pro studium, nebo to, po čem touží, a domov pro splnění těchto přání nemá dostatečné finance. Významná finanční pomoc spočívá také v získaných prostředcích na úhradu nákladů na bydlení plnoletých jedinců ve startovacích bytech, kterým se tak otevírá možnost vyzkoušet si samostatné bydlení a hospodaření. Organizace také finančně pomáhá dětem, které se rozhodnou dále pokračovat ve studiu, a hradí jim cestovné na denní dojíždění do vzdálených škol.

Cíl práce: Navrhnout možnosti jak začlenit jedince bez rodiny do sociálních skupin v různých etapách života ve vybraném regionu.

Výzkumná otázka:

Mnoho dětí vyrůstajících v dětském domově se naučilo, že co si nevybojují, to nemají. Následkem absence rodičů nemají blízkou osobu, která je na samostatný život připraví. Blízký vztah si vybudují k tetám v dětském domově, tento vztah je však čistě neoficiální.

Při rozhovorech s dětmi jsem slyšela mnoho fascinujících příběhů dokazujících, jak důležité je pro děti nepokračovat ve stopách svých rodičů a žít spořádaný a plnohodnotný život. Dětské domovy sice nemůžou plně zastoupit výchovu rodičů, ale snaží se děti vést k různým zájmům, podporují je při studiích a spolupracují s organizacemi, které připravují děti na samostatný život formou různých seminářů a přednášek na téma finanční gramotnost, řešení formálních záležitostí, drogy, kriminalita atd. Děti tak získají vhled do každodenních povinností, které dospělý jedinec řeší. Domov je vždy za takovou spolupráci s neziskovými organizacemi rád, protože nedokáže toto všechno obstarat jak z finančních, tak kapacitních důvodů. Jak již bylo řečeno výše, Dětský domov Domino je příspěvková organizace a jako taková je podporována Plzeňským krajem. Ten získává finance na provozování dětských domovů v celém kraji od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Z rozhovorů vyplynulo, že každá forma vzdělávání dětí na téma samostatný život a začleňování se do společnosti dala dětem mnoho užitečných informací, které pak v praxi dokázaly aplikovat. Jeden z hlavních problémů je však ten, že neziskové organizace se nedokáží hlouběji věnovat všem dětem, které jejich pomoc potřebují. Vybírají si převážně na základě jejich motivačních dopisů a studijních výsledků, podle kterých si poté vyberou pár dětí, s nimiž dále spolupracují. Velká část dětí si vybuduje blízký vztah k tetám v domovech a po jeho opuštění pak kontaktují převážně je v případě řešení složitějších situací. Pro děti jsou tety v podstatě nejbližší osoby, které jim po odchodu zbyly.

Nabízí se tedy otázka, zda není možné pro tuto situaci v rámci podpory začleňování jedinců bez rodin do sociálních skupin zřídit pozici tzv. sociálního průvodce, tedy osoby, která by při dětech stála v těchto těžkých začátcích a byla by tu pro ně při

řešení běžných životních záležitostí. V praxi by to pak následně mohlo vypadat takto: v rámci podpory začleňování těchto jedinců do sociálních skupin by Plzeňský kraj vyčlenil peníze na zřízení těchto pracovních pozic sociálních průvodců. Tito průvodci by pak měli na starosti určitý počet dětí, které by začali navštěvovat v domovech od jejich 16 let až do doby, než by opustily dětský domov. V této fázi by úkolem takového průvodce bylo, co nejvíce se sblížit s dětmi ve vlastní péči. Děti důvěřují hlavně blízkým osobám, na které jsou zvyklé a pokud by tohoto průvodce neznaly, mohlo by se stát, že by neměly dostatečnou důvěru a potřebu obracet se na něj v případě potřeby. Sociální průvodce by mohl při svých návštěvách děti připravovat na běžné životní situace, jako jsou vyřizování oficiálních záležitostí a hospodaření s penězi. Po opuštění domova by pak průvodce nadále udržoval kontakt s dítětem a snažil se mu co nejvíce ulehčit začátky v samostatném životě.

Toto řešení by mohlo ulehčit jak vychovatelkám, které mají v péči velké množství dětí a mají na starosti převážně každodenní chod domova, tak i dětem, které by měly neustálý pocit, že jim v případě nečekaných a mnohdy komplikovaných situací pomůže osoba, která je tu pro ně vždy, když si to budou přát. Také regionální rozvoj se v otázce ústavní výchovy posune zřízením této formy pomoci zase o krok dále.

Pracovní hypotézy

Data z dotazníkového šetření k testování hypotéz byla zpracována v programu Microsoft Excel, v němž byly vytvořeny kontingenční tabulky. Pro testování hypotéz byl zvolen test nezávislosti Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Test je využíván při rozhodování o existenci závislosti mezi dvěma jevy, které jsou zachyceny pomocí nominálního, nebo ordinálního měření. Tento test nelze použít, pokud ve více než 20 % polí kontingenční tabulky jsou dané očekávané četnosti menší než 5 a pokud je v některém poli očekávaná četnost menší než 1. (Chrástka, 2007, s. 76–78)

Test nezávislosti Chí-kvadrát bude proveden v těchto krocích:

V první řadě bude stanovena nulová a alternativní hypotéza a zvolení hladiny významnosti, podle které bude provedeno testování. V dalším kroku se stanoví očekávané hodnoty pro každé pole kontingenční tabulky, a to násobením stejných marginálních četností a vydělením součinu celkovou četností. Následně bude vypočtena pro každé pole kontingenční tabulky hodnota $\frac{(P-0)^2}{0}$, kde P jsou

sledované četnosti a O očekávané četnosti. Testové kritérium X^2 dále pak vypočítáme jako součet hodnot $\frac{(P-O)^2}{O}$ pro všechna pole kontingenční tabulky. Pro další posouzení vypočítané hodnoty X^2 je nutné definovat počet stupňů volnosti tabulky, jež je dán vztahem $(r-1)*(s-1)$, kde r je počet řádků a s je počet sloupců kontingenční tabulky. Výsledný počet stupňů volnosti a zvolená hladina významnosti nám udává kritickou hodnotu testového kritéria ze statistických tabulek, kterou pak srovnáme s vypočtenou hodnotou testového kritéria. Pokud je spočtená hodnota vyšší než kritická hodnota testového kritéria, zamítneme nulovou hypotézu. (Chrástka, 2007, s. 77–78)

Jako druhou možnost lze zvolit porovnání p hodnoty testu s hladinou významnosti. Pokud je p hodnota nižší, zamítáme H_0 .

Hypotéza č. 1 (H1):

H0: Osobní setkání s dětmi z dětského domova neovlivňuje názor na jejich nejvyšší dosažené vzdělání dětí.

H1: Osobní setkání s dětmi z dětského domova ovlivňuje názor na jejich nejvyšší dosažené vzdělání dětí.

Marginální a celkové četnosti:

Tabulka č. 3: Kontingenční tabulka četností

Osobní setkání	Vzdělání					Součet $n \cdot i$
	vysokoškolské	vyšší odborné	středoškolské	vyučen/a	základní	
ano	2	1	36	103	14	156
nevím	0	0	9	18	4	31
ne	0	0	15	21	2	38
Součet $n \cdot j$	2	1	60	142	20	225

Zdroj: Vlastní zpracování

Výpočet teoretické četnosti: $n'_{ij} = \frac{n_{i \cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$

Tabulka č. 4: Kontingenční tabulka vypočtených teoretických četností

Osobní setkání	Vzdělání				Součet
	vysokoškolské a vyšší odborné	středoškolské	vyučen/a	základní	
ano	2,080	41,600	98,453	13,867	156
nevím	0,413	8,267	19,564	2,756	31
ne	0,507	10,133	23,982	3,378	38
Součet	3	60	142	20	225

Zdroj: Vlastní zpracování

Bylo třeba sloučit kategorie pro větší hodnoty očekávaných četností. Podle toho také sloučit kategorie v tabulce skutečných četností, aby bylo možno vypočíst testové kritérium.

I po tomto sloučení by ještě bylo asi třeba dále sloučit kategorie VŠ, VOŠ a SŠ kvůli četnostem <1. Otázkou je, zda se tím už neztrácí informace o tom, co chceme otestovat.

$$\frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Výpočet hodnot:

Tabulka č. 5: Kontingenční tabulka vypočtených hodnot

Osobní setkání	Vzdělání				Součet
	vysokoškolské a vyšší odborné	středoškolské	vyučen/a	základní	
ano	0,407	0,754	0,210	0,001	1,372
nevím	0,413	0,065	0,125	0,562	1,165
ne	0,507	2,337	0,371	0,562	3,777
Součet	1,327	3,156	0,706	1,125	6,314

Zdroj: Vlastní zpracování

Testové kritérium je tedy 6,314. Kritická hodnota rozdělení χ^2 při hladině významnosti 5 % a stupních volnosti $(r-1) \cdot (s-1)$ je $\chi^2_{0,95} (3-1) \cdot (4-1) = 12,592$. Dosažená p hodnota testu je: 0,389.

Závěr: Pro hypotézu č. 1 (H1) nezamítáme její H0, tedy osobní setkání s dětmi z dětského domova neovlivňuje názor respondentů na jejich nejvyšší dosažené vzdělání dětí.

Hypotéza č. 2 (H2):

H0: Příčina umístění do dětského domova neovlivňuje šance dětí na trhu práce.

H1: Příčina umístění do dětského domova ovlivňuje šance dětí na trhu práce.

Marginální a celkové četnosti:

Tabulka č. 6: Kontingenční tabulka četností

Šance na trhu práce	Příčina umístění					Součet n <i>*i</i>
	týrané dítě, násilí v rodině	ztráta rodičů	špatné soc. a hyg. podmínky	alkoholismus v rodině	jiná odpověď	
ano	22	21	44	11	32	130
ne	20	12	41	4	18	95
Součet n<i>*j</i>	42	33	85	15	50	225

Zdroj: Vlastní zpracování

Výpočet teoretické četnosti: $n'_{ij} = \frac{n_{i\bullet} \cdot n_{\bullet j}}{n}$

Tabulka č. 7: Kontingenční tabulka vypočtených teoretických četností

Šance na trhu práce	Příčina umístění					Součet
	týrané dítě, násilí v rodině	ztráta rodičů	špatné soc. a hyg. podmínky	alkoholismus v rodině	jiná odpověď	
ano	24,267	19,067	49,111	8,667	28,889	130
ne	17,733	13,933	35,889	6,333	21,111	95
Součet	42	33	85	15	50	225

Zdroj: Vlastní zpracování

$$\frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Výpočet hodnot:

Tabulka č. 8: Kontingenční tabulka vypočtených hodnot

Šance na trhu práce	Příčina umístění					Součet
	týrané dítě, násilí v rodině	ztráta rodičů	špatné soc. a hyg. podmínky	alkoholismus v rodině	jiná odpověď	
ano	0,212	0,196	0,532	0,628	0,335	1,903
ne	0,290	0,268	0,728	0,860	0,458	2,604
Součet	0,501	0,464	1,260	1,488	0,794	4,507

Zdroj: Vlastní zpracování

Testové kritérium je tedy 4,507. Kritická hodnota rozdělení χ^2 při hladině významnosti 5 % a stupních volnosti $(r-1)*(s-1)$ je $\chi^2_{0,95 (2-1)*(5-1)} = 9,488$. Dosažená p hodnota testu je: 0,342.

Závěr: Pro hypotézu č. 2 (H2) nezamítáme její H0, tedy příčina umístění do dětského domova neovlivňuje šance dětí na trhu práce dle názorů respondentů.

Hypotéza č. 3 (H3):

H0: Poskytnutí pomoci při odchodu z dětského domova neovlivňuje šance na vyloučení ze společnosti v dospělosti.

H1: Poskytnutí pomoci při odchodu z dětského domova ovlivňuje šance na vyloučení ze společnosti v dospělosti.

Marginální a celkové četnosti:

Tabulka č. 9: Kontingenční tabulka četností

Pomoc při odchodu z DD	Vyloučení ze společnosti				Součet n <i>*i</i>
	ano	podle charakteru dítěte	nevím	ne	
ano	47	55	17	21	140
nevím	24	38	6	4	72
ne	3	8	1	1	13
Součet n*j	74	101	24	26	225

Zdroj: Vlastní zpracování

Výpočet teoretické četnosti: $n'_{ij} = \frac{n_{i\cdot} \cdot n_{\cdot j}}{n}$

Tabulka č. 10: Kontingenční tabulka vypočtených teoretických četností

Pomoc při odchodu z DD	Vyloučení ze společnosti				Součet
	ano	podle charakteru dítěte	nevím	ne	
ano	46,044	62,844	14,933	16,178	140
nevím	23,680	32,320	7,680	8,320	72
ne	4,276	5,836	1,387	1,502	13
Součet	74	101	24	26	225

Zdroj: Vlastní zpracování

$$\frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Výpočet hodnot:

Tabulka č. 11: Kontingenční tabulka vypočtených hodnot

Pomoc při odchodu z DD	Vyloučení ze společnosti				Součet
	ano	podle charakteru dítěte	nevím	ne	
ano	0,020	0,979	0,286	1,437	2,722
nevím	0,004	0,998	0,368	2,243	3,613
ne	0,381	0,803	0,108	0,168	1,459
Součet	0,405	2,780	0,761	3,848	7,795

Zdroj: Vlastní zpracování

Testové kritérium je tedy 7,795. Kritická hodnota rozdělení χ^2 při hladině významnosti 5 % a stupních volnosti $(r-1)*(s-1)$ je $\chi^2_{0,95 (3-1)*(4-1)} = 12,592$. Dosažená p hodnota testu je: 0,254.

Závěr: Pro hypotézu č. 3 (H3) nezamítáme její H0, tedy dle názoru respondentů poskytnutí pomoci při odchodu z dětského domova neovlivňuje šance na vyloučení ze společnosti v dospělosti.

U všech hypotéz jsme tedy nezamítli H0 na hladině významnosti 5 %.

5.2 Kvalitativní šetření

Na kvantitativní výzkum navazuje výzkum kvalitativní, který nám pomůže pochopit problematiku začleňování jedinců do sociálních skupin díky životním zkušenostem mladistvých, kteří již dětský domov opustili.

Kvalitativní výzkum se provádí v případech, kdy se výzkumník pokouší porozumět jedincům v sociálních situacích. Hlavním cílem je tedy porozumění jedinci a tvorba teorií, které vyžadují vhléd do velkého počtu dimenzí zkoumaného jevu. Touto metodou je možné sesbírat velké množství informací a my tak snáze pochopíme sledovanou realitu. (Disman, 2007, s. 289)

Prostřednictvím kvalitativního výzkumu byly zjišťovány postoje a názory mládeže na kvalitu jejich vlastního života pod vlivem absence rodičů jakožto nezbytné opory v životních etapách. Také bylo zjišťováno jak tato mládež zvládla začleňování do sociálních skupin v různých etapách ve vybraném regionu. Respondenty tvořili jedinci, kteří již opustili dětský domov. Některé jedince jsem oslovila s pomocí vychovatelek, jiné jsem oslovila v Domě na půl cesty Bójka. Pro tuto část výzkumu byla použita technika polostrukturovaných rozhovorů založených na osobní interakci mezi výzkumníkem a respondentem. Byli osloveni celkem 4 respondenti ve věku 18 až 22 let. V dalších podkapitolách se podrobněji zaměřím na zásadní životní mezníky těchto dětí, jak zvládaly tyto situace a jak jim při tom byla poskytnuta pomoc státem.

Důvody příchodu do dětského domova

Důvody příchodu dětí do domova jsou různé, některé nařídí soud, v jiných případech o umístění rozhodnou rodiče. Já se setkala s případy, kdy se o odchodu do dětského domova rozhodly samy děti. První mladík (18 let) byl do dětského domova přeřazen na základě nahlášení na sociální úřad svou babičkou: *„Neměl jsem úplně dobrý dětství od té doby, co taťka umřel, pak to šlo z kopce. Mamka propadla alkoholu, do teď je alkoholička a našla si potom přítele a ten nás mlátil. Neměli jsme ani peníze, protože to všechno propili a nakonec prodali byt, kde jsme bydleli a byli jsme chvíli na ulici, bylo mi něco mezi 11–12 lety. Potom si nás k sobě vzal mámy kamarád. Díky babi jsem potom šel ve 13 letech do dětskýho domova. Ten mámy kamarád hodně pil, takže jsme u něj byli třeba týden, pak nás vyhodil a byli jsme třeba týden, dva na ulici a pak i chvíli na ubytovně. Pak zasáhla babička a rozhodla se, že nás nahlásí na sociálku.”*

Další oslovená dívka (22 let) mi sdělila, že opustila svoji úplnou rodinu dobrovolně: *„Do té doby, co jsem žila u rodičů, jsem neměla úplně šťastný dětství, potom co jsem od nich v 16 letech odešla, se tomu sice taky nedalo říkat dětství, ale aspoň už jsem byla šťastná. Důvod proč jsem se rozhodla od rodičů odejít, byl ten, že jsem si nerozuměla s tátou, ten mi od 8 let ubližoval a i mámě a bráchovi a ten mě vlastně nakopl tím, že se v 18 letech sebral a odešel a já jsem tam být sama nechtěla, tak jsem šla na sociálku, kde jsem řekla, že doma být nechci. Se sociálkou jsme se snažili o to, abychom se dostali do normální rodiny, která je funkční. Chodili jsme na sezení*

a k psychologovi. To celý trvalo asi dva měsíce, jenže táta na žádný to sezení nepřišel, neměl snahu to dát dohromady. Když jsem mamince řekla, že jsem oslovila sociálku, tak jsme se přestali úplně bavit.“

O samostatném životě

Život dětí v dětských domovech se většinou moc neliší. Dětem je poskytována stejná péče a podpora. Zlom nastává v momentě, kdy děti opustí dětský domov. Některé už předem vědí, kam po odchodu půjdou, jiné nic zařízeného mít nemusí. Mladiství, se kterými jsem provedla rozhovory, zvládli tuto situaci každý jinak. První dva chlapce jsem navštívila v Domě na půl cesty Bójka. Přebývají zde přibližně 3 měsíce a ani jeden neměl předem zajištěné bydlení a finanční prostředky na to, aby si po odchodu z domova pořídil např. podnájem. Momentálně platí v Bójce 3 000 Kč měsíčně a podle jejich slov jsou zde spokojeni. V Bójce mohou setrvat do 26 let, pokud budou dodržovat řád zařízení a platit pravidelně nájemné: *„Jeden rok je zkušební doba a pak si to můžeme prodloužit. Když máme práci, tak tu můžeme zůstat do 26 let.“*

Jeden z chlapců (20 let) nějaký čas strávil i na ulici: *„Ono to bylo taky hlavně kvůli ségře. Ona chtěla, abych s ní bydlel a chtěla po mně jenom peníze a myslela si, že to nezjistím. Já jsem to ale zjistil. Rozhodl jsem se, že si najdu práci, že budu chodit do práce, ale jí to vadilo. I škola jí vadila, že chodím do školy, všechno jí vadilo. Ukončil jsem teda pobyt v DD v 18 letech. Se ségrou to nešlo, tak jsem se rozhodl, že si najdu práci a budu se starat sám o sebe. Chvilí jsem bydlel venku. Pak jsem si našel práci a zeptal se v Bójce, jestli tam mají místo. Oni mi řekli, že jo. V Bójce jsem teď měsíc.“*

Druhému chlapci (18 let) pomohla s umístěním do Domu na půl cesty Bójka vychovatelka z dětského domova: *„Já vím o Bójce od vychovatelky. Nejdřív mě chtěli dát do Ledovce, to je podobný zařízení, ale tam nebylo místo, tak mě šoupli sem.“*

Jsou však i děti, které si při odchodu z dětského domova byly schopny samy zařídit podnájem a neměly potřebu žádat někoho o pomoc. Jeden z chlapců uvedl, že si bydlení našel a zařídil sám. Dnes podniká a veškeré formální záležitosti zvládá s přehledem: *„Ve svý podstatě já už jsem na to byl dobře připravený, díky tomu, že jsem byl přes rok na tom bytě ve skupině. Už jsem věděl, co mam potom čekat. Je*

pravda, že jsem toho měl ze začátku docela dost, vyřizování papírů a tak. Ale už se to zklidnilo, už je to snad za mnou. Kromě toho, že teď vyřizuju třeba úřady a tak, díky tomu, že jsem živnostník, nebo že jsem si vyřizoval popelnice ve Stříbře, protože tam mam trvalý bydliště, tak to bylo na Hodonínský na bytě ve skupině stejný. Měli jsme peníze a s tím jsme museli vyžít, nakupovat si jídlo a tak. Tohle bydlení jsem si obstaral sám. Obvolal jsem pár realitek. Nejdřív jsem měl vyhlídejt jinej byt, ale nakonec jsem musel na poslední chvíli vzít tenhle. Řekl jsem si, že to bude jen do toho startu a pak se třeba přestěhuju do většího, třeba do 1+1. Vychovatelky mi nabízely pomoc, ale nepotřeboval jsem.“

Dívka, kterou jsem oslovila, uvedla, že si bydlení také našla sama a než se tak stalo, v dětském domově jí vyšli vstříc a mohla zůstat do té doby, než si našla nějaké bydlení: *„Po ukončení školy jsem byla domluvená s paní ředitelkou, že tam měsíc ještě zůstanu, než si najdu byt a přestěhuju, takže jsem si v dětským domově platila ten jeden pokoj. V té době už jsem pracovala a měla jsem i našetřené peníze, měla jsem tudíž na kauci, akorát jsem neměla nábytek a to mi všechny tety z dětskýho domova něco daly, takže jsem díky nim měla všechn nábytek. Sice to nebylo nějak moderní, ale stačilo to, co mi daly, to jsem měla.“*

Formy pomoci

Každému dítěti, které opouští dětský domov, se snaží stát co nejvíce pomoci. Proto je v takové situaci dětem přidělován sociální pracovník, jehož úkolem je dětem odchod co nejvíce ulehčit. Ve většině případů děti tuto formu pomoci neodmítají a alespoň výstupní sezení absolvují. Jsou však i výjimky, kdy děti tuto pomoc odmítnou, jelikož ji prostě nepotřebují. Průběžná příprava je pro ně dostačující a navíc už v průběhu pobytu v domově pracují, chodí na brigády a v řešení základních formálních záležitostí se již orientují. Chlapci, kteří momentálně přebývají v Domě na půl cesty Bójka, mají na rozdíl od ostatních dětí, které již bydlí samy, možnost obrátit se na sociální pracovníky, kteří pracují v tomto zařízení. Mají tedy stále oproti ostatním samostatně žijícím dětem minimální formu dohledu. Přesto uvedli, že vyšší forma pomoci nebyla nutná: *„Práci jsem si našel sám, oni mi pomohli vyřídít papíry k občance, protože tu budu mít novou. Teď už není potřeba, aby mi pomáhali, ví, že mam práci, tak je to na mně.“* Druhý chlapec uvedl: *“Neřešil jsem s nimi nic*

zásadního. Práci jsem si sehnal přes Vaška. Při příchodu se nás ptali a dělali rozhovor, jak jsme to měli dřív a tak.”

Dívka vyrůstající v dětském domově uvedla, že měla velmi dobrý vztah s vychovatelkami, a tak největší pomoc přišla právě z jejich strany: *„Když se mi něco přihodí, tak se to už snažím vyřešit sama, ale chodím za tetami stále na návštěvu. Jednu tetu tam mam hodně oblíbenou, s tou jsem tam byla od začátku, takže za tou dost často chodím a i za děckama hodně chodím. Pro mě je to prostě taková ta bližší rodina, proto se tam ráda vracím.“*

Další oslovený chlapec si v začátcích samostatného života také dokázal poradit sám. Při rozhovoru zmínil, že pro něho nenastala situace, kterou by nedokázal vyřešit sám: *„Nepotřeboval jsem poradit. Potřeboval jsem pomoci se stěhováním věcí ale jinak nic.“*

6 Výsledky a diskuse

Kapitola výsledků a diskuze obsahuje shrnutí a hodnocení všech výsledků, jež byly získány v kvalitativním a kvantitativním šetření. V kvantitativním šetření pomocí dotazníků s dětmi ve věku 16–18 let žijícími v dětském domově v Plzni, s vedoucími pracovníky a zaměstnanci zařízení a s širokou veřejností pocházející z Plzeňského kraje. Kvalitativní šetření probíhalo mezi mladistvými, kteří již opustili dětský domov v Plzeňském kraji.

6.1 Hodnocení výsledků kvantitativního šetření

6.1.1 Hodnocení výsledků dětí žijících v dětských domovech

Všechny děti, které byly osloveny formou dotazníku, přebývají v dětském domově delší dobu. Záměrem dotazníku bylo zjistit, jak děti vnímají prostředí, ve kterém vyrůstají, a pomoc domova i dalších organizací. Téměř všechny dotázané děti byly ve věku 16–18 let. Pouze tři z nich byly vyššího věku. To znamená, že pouze malá část dětí vyrůstajících v dětském domově se věnuje dále vyššímu vzdělání i přesto, že se domov snaží děti maximálně podporovat a motivovat k dalšímu studiu.

Děti se obecně shodují v tom, že jim dětský domov poskytuje dostatek pomůcek pro uskutečňování vlastních zájmů. Jak vyplynulo z rozhovoru s ředitelkou ústavu, domov podporuje zájmy dětí a umožňuje jim návštěvy různých kroužků a pokud se dítě věnuje aktivněji nějakému koníčku, domov se mu snaží poskytnout potřebné pomůcky. Dětem je také umožňováno navštěvovat velké množství zájmových aktivit. Děti vyjmenovaly např. sbor, tancování, zpívání, florbal, fotbal, výtvarnou výchovu, keramiku, hru na kytaru nebo klavír. Všem zmíněným kroužkům se děti věnují dlouhodobě a s některými z těchto aktivit se pravidelně účastní různých turnajů a soutěží.

Dětský domov se snaží děti naučit finanční gramotnosti a přispívá dětem kapesným, které děti utrácují, jak uznají za vhodné. Žádné z dětí neuvedlo, že by kapesné použilo na spoření na samostatný život. Děti se sice účastní různých seminářů týkajících se hospodaření s penězi, přesto pro ně částka 300–400 Kč není natolik vysoká a ve většině případů ji utrácí za oblečení, jídlo a cigarety.

Děti v dospívajícím věku začínají být připravovány na samostatný život. Získání bydlení je pro ně splněním nejdůležitějšího bodu šťastné budoucnosti. Přesto se většina dětí nad touto otázkou příliš nezamýšlí. Téměř všechny děti nemají zařízené žádné bydlení a předpokládají, že si pronajmou vlastní bydlení, nebo budou přechodně pobývat u příbuzných. To na koho by se děti nejčastěji obrátily v případě hledání bydlení, je ovlivněno tím, jaký je jejich pobyt v dětském domově a jak k nim přistupuje samotný dětský domov a jeho pracovníci. Jelikož je snahou všech těchto zařízení nahradit dítěti rodinné zázemí, děti si velmi často vybudují silný vztah k vychovatelkám a jejich vazby na biologickou rodinu spíše zeslábnu. Děti uvedly, že spoléhají na pomoc dětského domova a ti více zkušenější jsou odhodláni si najít bydlení samy.

Co se týče povolání, polovina dětí již ví, kde bude po odchodu z dětského domova pracovat. Primárně je to tím, že děti již při studiu navštěvují různé brigády, často ve svém oboru, a tudíž předpokládají, že zde zůstanou pracovat po opuštění domova. Zmíněnými povoláními jsou zedník, servírka, pečovatelka v domově pro seniory, kuchař, truhlář nebo práce v KFC. Ty, které ještě nevědí, jaké povolání budou vykonávat, uvedly, že si zaměstnání najdou pomocí inzerátů na internetu, nebo se poptají kamarádů a známých.

Jak již bylo zmíněno výše, většina dětí nemá potřebu si šetřit peníze do budoucnosti. Součástí dotazníku byl malý test finanční gramotnosti dětí. Otázka zněla, zda mají děti představu, jaké jsou měsíční náklady na bydlení, stravu a oblečení. Většina dětí uvedla, že bydlení se pohybuje v rozmezí 8 000 – 10 000 Kč / měsíčně, strava 2 000 – 4 000 Kč / měsíčně a oblečení v rozmezí 2 000 – 3 000 Kč / měsíčně. Dle mého úsudku děti mají správnou představu o potřebných životních výdajích.

S dětskými domovy spolupracují neziskové organizace, které nejčastěji pro děti pořádají různé semináře a přednášky týkající se finanční gramotnosti, vyřizování formálních záležitostí, kriminality a jiných témat. Děti uvedly, že se takových akcí zúčastnily i vícekrát. Po odchodu z domova je dětem dále nabízeno sezení se sociálním pracovníkem. Velká část dětí toto sezení odmítne a na otázku, na koho by se obrátily v případě nějakých formálních záležitostí nebo problémů. Téměř všechny děti uvedly vychovatelku z domova.

Jelikož Dětský domov Domino spolupracuje s několika neziskovými organizacemi, děti vyjmenovaly konkrétní organizace, se kterými se v domově setkaly. Převážně jde o organizace, které pořádají různé semináře. Organizace Dejme dětem šanci působící na celém území České republiky dlouhodoběji pracuje se dvěma dětmi z domova v Plzni, které si vybrala podle jejich studijních výsledků a podporuje je finančně.

Dětem je při odchodu z domova poskytována také finanční a materiální pomoc. Děti uvedly, že dostávají startovací balíček, jenž obsahuje částku v rozmezí 10 000 – 20 000 Kč, která se liší podle úspěšného zakončení studia.

6.1.2 Hodnocení výsledků vedoucích a pracovníků dětského domova

V první otázce jsem se zajímala, jak dlouho jsou respondenti zaměstnání v dětském domově. Většina z nich zde pracuje okolo 10 let. To znamená, že se všemi dotázanými dětmi si vybudovali velice silný vztah a děti k nim mají blíže než ke svým biologickým rodičům. Také jsem se jich dotazovala na původ dětí. Nejčastěji zaměstnanci uváděli příchod romských dětí a poté děti alkoholických rodičů. Pokud děti nepřicházejí do domova v nízkém věku, mohou si získat některé návyky po vzoru rodičů. Oslovení zaměstnanci uvedli, že některé z dětí mají zkušenost s lehkými drogami, alkoholem a s neplněním školní docházky.

Oslovení vedoucí pracovníci i zaměstnanci považují prostředí domova za dostačující či nadstandardní. I z mé vlastní návštěvy dětského domova mohu soudit, že děti vyrůstají v příjemném prostředí a domov jim poskytuje vše potřebné pro plnohodnotný život bez rodičů. Pracovníci uvedli, že děti nejčastěji do domova přicházejí ze špatných sociálních a hygienických podmínek a také díky neplnění povinné školní docházky. To nasvědčuje tomu, že rodina, ve které dítě vyrůstá, není schopna se o něho dostatečně postarat a děti tak často vyrůstají ve velmi špatných podmínkách. V těchto případech je pro dítě nejlepší umístění do dětského domova, kde má jistotu, že na něho bude někdo dohlížet a podporovat ve vzdělání.

Podle vychovatelek děti vyrůstající v dětském domově spíše nemají stejné podmínky na trhu práce jako ostatní lidé. Může na to mít vliv to, že podle vychovatelek je nejčastějším dosažené vzdělání dětí vyučení. Pouze jeden dotázaný uvedl středoškolské vzdělání s maturitou. Domov se snaží ve studiu podporovat všechny

děti stejně, přesto ve výročních zprávách domova najdeme velmi nízké číslo vysokoškolsky vzdělaných dětí, které opustily dětský domov.

Zaměstnanci vyjmenovali velké množství programů a organizací, které spolupracují s domovem a podílejí se na pomoci začleňování dětí do společnosti. Těmito programy a organizacemi jsou např. Spolu dětem a Postav se na vlastní nohy. Neziskové organizace spolupracující s domovy tak doplňují v aktivitách, na které domovu již nezůstávají finance. Díky organizacím je dětem umožněno např. bydlet ve startovacích bytech, jezdit na letní tábory, letní dovolené, různé workshopy a semináře, turnaje a vykonávat plno dalších aktivit.

Domov dává dětem při odchodu tzv. startovací balíčky do domácnosti obsahující materiální vybavení a maximální finanční částku 25 000 Kč, která je ovlivněna délkou pobytu dětí a plněním jejich povinností.

6.1.3 Hodnocení výsledků veřejnosti

Součástí výzkumu byl také názor veřejnosti na problematiku začleňování dětí z dětských domovů do společnosti. Většina dotázaných se někdy setkala s dítětem z dětského domova. Na druhé straně větší část dotázaných dětský domov nikdy nenavštívila. Nejčastějšími důvody návštěvy domova byl charitativní účel nebo darování oblečení a hraček dětem. I veřejnost odpovídala na otázku, jaké je podle nich prostředí dětských domovů. Velká část lidí uvedla, že dostačující, ale největší část to nedokázala posoudit. Na otázku, jaká je hlavní příčina umístění dětí do dětského domova, uváděli respondenti nejčastěji špatné sociální a hygienické podmínky, pak násilí v rodině a ztrátu rodičů. Dotázaní lidé se v těchto otázkách velice shodovali se zaměstnanci dětského domova. Může to být způsobeno tím, že se s dětmi vyrůstajícími v domově někdy setkali, tudíž vědí, v jakých podmínkách děti žijí a že tyto podmínky jsou pro ně mnohem lepší než setrvání u biologické rodiny.

Co se týče podmínek na trhu práce, více dotazovaných předpokládá, že děti mají na trhu práce stejné podmínky jako ostatní lidé a také uvedli, že by dítě z dětského domova ve své firmě zaměstnali. Lidé nepovažují tyto děti za nijak znevýhodněné a zajímají je pouze reference těchto dětí. Ráda bych zde poukázala na rozdílnost názorů veřejnosti a pracovníků dětského domova, kteří nejsou přesvědčeni o rovnocenných podmínkách na trhu práce. V otázce nejvyššího dosaženého vzdělání

se pracovníci domova i veřejnost shodují. Podle veřejnosti je nejvyšším dosaženým vzděláním dětí vyučení.

Oslovení respondenti také odpovídali, zda mají děti z domova větší šanci být v dospělosti vyloučeny ze společnosti. Velká část lidí uvedla, že záleží na charakteru dítěte a ostatní předpokládají, že ve většině případů tu šanci mají. Tento názor může ovlivňovat fakt, že děti pochází většinou ze špatně fungujících rodin a děti mohou podobné selhání vidět u svých rodičů. Pokud se nesnaží vybudovat si lepší podmínky pro život, mohou být v dospělosti vyloučeny ze společnosti stejně jako jejich rodiče. To, že dětský domov poskytuje dětem pomoc při opuštění domova, si uvědomuje i oslovená veřejnost. Při odchodu z domova se děti podle lidí nejčastěji spoléhají na pomoc dětského domova, ztrácejí zájem udržovat bližší vztah se svými rodiči a nevnímají je jako blízké osoby, které by požádaly o pomoc.

Poslední otázka se týkala neziskových/příspěvkových organizací v Plzeňském kraji. Oslovení lidé zodpověděli velké množství organizací. Z tohoto dotazníku vyplynulo, že veřejnost má silné povědomí o této problematice, zná organizace pomáhající dětem a nevnímá děti z dětských domovů jako znevýhodněné na trhu práce. Podle veřejnosti u těchto dětí závisí na jejich charakteru a stejně jako je tomu u všech lidí i tyto děti mohou ovlivnit, jaký bude jejich budoucí život a nemusejí se obávat vyloučení ze společnosti jen proto, že vyrůstají bez biologické rodiny.

6.2 Hodnocení výsledků kvalitativního šetření

6.2.1 Hodnocení výsledků mladistvých samostatně žijících

Pro tuto část šetření byli osloveni celkem čtyři mladiství, kteří opustili v nedávné době dětský domov a žijí nadále samostatně. Dva chlapci přebývají v Domě na půl cesty a jeden chlapec s dívkou žijí oba v pronajatém bytě. Rozhovory byly vždy provedeny v jim příjemném prostředí.

V první části rozhovoru mi dotazovaní vyprávěli o vlastním životě. Svěřili se mi, jaký byl důvod jejich umístění do dětského domova, jaký mají vztah ke svým rodičům a jak prožívali pobyt v dětském domově. V další části byl probírán jejich odchod z domova, tedy jak moc obtížné pro ně byly začátky samostatného života. Do detailu každý respondent nastínil formy pomoci, které jim byly poskytnuty nebo

nabídnuty, dále byla probírána jejich finanční gramotnost, různé obtížné situace, které u nich v životě nastaly, a jak a s kým je případně řešili.

Byla jsem velmi příjemně překvapena, jak schopní a samostatní tito jedinci vyrůstající bez biologických rodičů jsou. Nikdo z nich neměl šťastné dětství a všichni byli umístěni do domova v poměrně nízkém věku. Příchodem do dětského domova každé dítě začne prožívat zcela odlišný život, i když většinou šťastnější. Lze říci, že tyto děti dospívají dříve než jiné děti, dokážou se o sebe postarat dříve než jiné děti a stejně tak uvažovat o samostatné budoucnosti dříve než jiné děti.

Stát se takovým dětem snaží pomáhat, a proto jsou v krajích zřizovány příspěvkové organizace, jejichž služby doplňují neziskové organizace. Nejvíce mě při rozhovorech s mladistvými zajímala příprava na samostatný život a průběh odchodu z dětského domova. Všichni mi sdělili, že si po dobu pobytu v domově prošli velkým množstvím školení a seminářů věnujícím se této problematice a také to probírali se svými vychovatelkami. Při rozebírání různých forem pomoci všichni odpověděli, že dětský domov poskytuje např. sezení se sociálním pracovníkem, ale nikdo z nich tuto formu pomoci nevyužil.

Děti jsou na samostatný život připravovány natolik důsledně, že při odchodu většinou žádné sezení nepotřebují. Mohou nastat případy, kdy osloví některého z pracovníků dětského domova kvůli konkrétní záležitosti, ale nadále se snaží zařídit si vše ostatní samy.

6.3 Diskuze

Z kvantitativního i kvalitativního šetření vyplývá, že Dětský domov Domino v Plzni se ve spolupráci s neziskovými organizacemi snaží dostatečně připravovat děti na samostatný život. Starší děti jsou pak domovem umisťovány do startovacích bytů, kde se učí samostatnému životu.

Děti starší 18 let, které dokončují studium nebo se připravují na povolání, mohou dále přebývat v domově. Jsou pro ně připraveny byty, které poskytuje KÚ PK a MO Plzeň 3. Jedná se o jeden velkometrážní byt a dva malometrážní byty. Děti se díky této formě bydlení připravují na samostatný život, učí se zodpovědnosti a plnění každodenních povinností. Každé dítě si po odchodu z domova přeje získat alespoň

skromné bydlení. Pokud se tak stane, je to pro něho splněný nejdůležitější bod šťastné budoucnosti. (Dětský domov Domino)

Nelze však říci, že tento způsob začleňování dětí do společnosti a učení se samostatnému životu může dětem poskytnout každý dětský domov v České republice. Jak již bylo řečeno, Dětský domov Domino tuto službu poskytuje dětem díky sponzorským darům a díky spolupráci s neziskovými organizacemi a ne každý dětský domov má dostatečný počet sponzorů pro placení startovacích bytů, kde by ubytoval všechny děti od 16 let.

Po provedeném výzkumu s dětmi, vedoucími pracovníky i zaměstnanci dětského domova nabývám dojmu, že to co nejvíce dětem pomáhá začlenit se do společnosti a mít nejlepší přípravu na samostatný život, je možnost bydlení ve startovacím bytě. Proto by všechny kraje podporující dětské domovy měly rozšířit fungování startovacích bytů a umožnit zde bydlení všem dětem připravujícím se na samostatný život. Nejen že kraj tak pomůže dětem a zajistí jim dostatečnou přípravu, ale prospěje i regionálnímu rozvoji. Děti se snáze integrují do společnosti, mají vyšší šanci na získání zaměstnání ihned po ukončení studia a sníží se u nich šance na vyloučení ze společnosti v důsledku neosvojení si zodpovědnosti k plnění nutných záležitostí.

7 Závěr

Jelikož je začleňování dětí z dětského domova do sociálních skupin velký problém, je nutné vnímat naléhavost tohoto problému a snažit se jej aktivně řešit. Je však pravdou, že stát si tento problém uvědomuje a v rámci regionálního rozvoje jej řeší dlouhodobě. Pomoc dětem tak přichází nejen od příspěvkových organizací podporovaných kraji, ale i od neziskových organizací, které doplňují pomoc v těch částech, na které nemá kraj dostatečné finanční prostředky.

Hlavním cílem diplomové práce je navrhnout možnosti, jak začlenit jedince bez rodiny do sociálních skupin v různých etapách života ve vybraném regionu.

Teoretická část diplomové práce se věnuje vymezení terminologie související se začleňováním dětí do sociálních skupin v různých životních etapách ve vybraném regionu, dále se věnuje samotnému období socializace u dětí bez rodiny, životu dětí v dětském domově a postupné přípravě dětí na samostatný život. V další kapitole je popsán systém náhradní výchovy v České republice, detailněji rozebrán systém ústavní výchovy a uvedeny konkrétní příklady programů týkající se problematiky odchodu dětí z dětského domova v České republice.

V praktické části byl použit kvantitativní a kvalitativní výzkum s cílem objasnit současný stav této problematiky a zjistit názory veřejnosti, dětí vyrůstajících v dětském domově, vedoucích pracovníků i zaměstnanců domova a mladistvých, kteří již dětský domov opustili. Dále byly interpretovány výsledky všech oslovených respondentů a vyvozen závěr. V rámci výzkumu bylo zjištěno, že Plzeňský kraj aktivně řeší problematiku začleňování dětí vyrůstajících v dětském domově a poskytuje všem dospívajícím startovací byty, které Dětský domov Domino provozuje za podpory neziskových organizací a dalších sponzorů. Z toho vyplývá, že partnerství příspěvkových organizací a neziskových organizací, jež společně řeší ústavní výchovu, funguje v Plzeňském kraji nadmíru dobře a děti jsou důsledně připravovány na odchod z dětského domova.

Tato diplomová práce se účelně zaměřuje na to, jak fungování dětských domovů vnímá veřejnost, lidé zde pracující a samotné děti vyrůstající v domově. Díky výzkumu a výpovědím respondentů lze zodpovědět otázky, jaké nastavené procesy jsou vnímány kladně a jaké záporně.

Všechny poznatky získané z teoretické i praktické části nám pomáhají pochopit celý proces začleňování těchto dětí. Samotné rozhovory s dětmi pak poodhalují, jak se děti v takových situacích cítí a jak vnímají pomoc svého nejbližšího okolí, tedy dětského domova. V těchto chvílích je vždy nutné si uvědomit, že nejdůležitější je partnerství, spolupráce a naplňování společného cíle, tedy pomáhání dětem, které nemají tu možnost vyrůstat se svou biologickou rodinou.

8 Seznam použitých zdrojů

- 1) BENEŠ, Pavel. *Program rozvoje Plzeňského kraje 2014+*. Plzeň: Regionální rozvojová agentura Plzeňského kraje, o.p.s., 2014.
- 2) BĚHOUNKOVÁ, Leona. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012.
- 3) CHMELAŘ, Tomáš, MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ H. *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23.5.2008*. 1. vyd. Praha: Člověk hledá člověka, 2008. ISBN 978-80-254-2683-8
- 4) CHRÁSTKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4
- 5) DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0139
- 6) DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Potřeby dítěte z hlediska sociálně pediatrického*. In *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9
- 7) JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0
- 8) JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007
- 9) JEDLIČKA, Richard, a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0

- 10) KACHMANOVÁ, Barbora. *Životní styl a životní podmínky mladých lidí, kteří opustili dlouhodobou ústavní péči*. Zlín: Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2010.
- 11) KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-383-3
- 12) MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008. Rádcí pro rodiče a vychovatele, sv. 3. ISBN 978-807-3675-042
- 13) MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- 14) MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál. 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- 15) MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0
- 16) MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 8085850761
- 17) MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, H., BALDOVÁ, L. *Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mladistvých s důrazem na děti odcházející z ústavní výchovy*. Praha: Člověk hledá člověka, 2008. ISBN 978-80254-2756-9
- 18) MONTESSORI, Marie. *From Childhood to Adolescence: Including 'Erkinder' and the Functions of the University*. Schocken, 1987. ISBN 0805205004
- 19) MOTEJL, Otakar a kol. *Rodina a dítě : Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Brno: Veřejný ochránce práv, 2007. ISBN nevedeno
- 20) PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana, ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. 1. Vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2

- 21) ŘÍČAN, Pavel, JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6
- 22) SKASKOVÁ, Pavla. Kdo je dítě, které k nám přichází? In Pacnerová, H., Kupcová, A. Z. (Eds.). *Vybraná témata výchovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-59-6
- 23) ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 8073673185
- 24) ŠTREIT, Jindřich. *Analýza stavu a dalšího vývoje mladých lidí po opuštění zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy za období 1995-2004*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR - Odbor prevence kriminality, 2007. ISBN 978-80-254-0259-7
- 25) VAŠŤATKOVÁ, Jana, VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4
- 26) ŽÁKOVSKÁ, Žaneta. *Nástroje regionálního rozvoje*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2006.

Elektronické zdroje:

- 27) BITTNER, Petr, et al. *Děti z ústavů!: Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte* [online]. Brno: Artron 2005. [cit. 16. 10. 2016]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=001817256&local_base=CNB
- 28) *Člověk hledá člověka: partnerské projekty* [online]. [cit. 08. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.nadaceterozymaxove.cz/nase-pomoc/partnerske-projekty/>
- 29) *Dejme dětem šanci: Projekty* [online]. [cit. 09. 10. 2016]. Dostupné z: <https://www.dejmedetemsanci.cz/4/projekty/44/najdi-si-me.html>

- 30) *Dětský domov* [online]. [cit. 01. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.mujoyt.org/clanek.php?menu=13&menu1=20&menu2=15>
- 31) *Dětský domov Domino*. [online]. [cit. 4. 10. 2016]. Dostupné z: <http://ddd domino.cz/rubriky/uvodni>
- 32) DVOŘÁK, Jakub. *Systém náhradní výchovy* [online]. 2007. [cit. 9. 10. 2016]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/125267-System-nahradni-vychovy-jakub-dvorak.html>
- 33) *Dům na půl cesty BÓJKA* [online]. [cit. 28. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.skp-plzen.cz/article/detail/dum-na-pul-cesty>
- 34) *Equal: Nadace Terezy Maxové* [online]. [cit. 08. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=734>
- 35) KOHOUTEK, Rudolf. *Dotazník jako průzkumná metoda* [online]. 2014. [cit. 29. 2. 2016]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1002/dotaznik-jako-pruzkumna-metoda>
- 36) LERCH, Véronique. *Na mně záleží: mezinárodní kampaň SOS dětských vesniček zaměřená na odchod z náhradní péče. Zpravodaj „Na mně záleží“* [online] 1. Vyd. SOS Children's Villages International, 2009. [cit. 27. 9. 2016]. Dostupné z: <http://www.sosvesnicky.cz/res/data/004/000720.pdf>
- 37) *Městská charita Plzeň. DSF – azylový dům* [online]. [cit. 27. 9. 2016]. Dostupné z: <http://www.mchp.cz/vyhledavani-v-adresari/?s=dsf-azylovy-dum#directory-detail>
- 38) *MPSV: Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015* [online]. [cit. 26. 9. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>
- 39) PAVLAS, Jan. *Zkušenosti s pomocí svěřencům dětských domovů v souvislosti s jejich přechodem do samostatného života*. [online]. Bulletin. 69, 2010. [cit. 2. 9. 2016]. Dostupné z: <http://www.fddcr.cz/node/163>

- 40) *Program rozvoje Plzeňského kraje 2014+ schválen* [online]. [cit. 28. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/program-rozvoje-plzenskeho-kraje-2014-schvalen>
- 41) *Quality4Children Standards* [online]. [cit. 11. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.sos-childrensvillages.org/what-we-do/family-based-care/quality-in-care/quality-4-children-standards>
- 42) *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [online]. 2013. [cit. 28. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>
- 43) *Středisko náhradní rodinné péče: Náhradní výchova* [online]. [cit. 9. 10. 2016]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_vychovaI
- 44) *Varianty bydlení: Přehled* [online]. [cit. 01. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.mujsbyt.org/clanek.php?menu=13&menu1=20&menu2=13>
- 45) *Varianty bydlení: Ubytovna* [online]. [cit. 01. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.mujsbyt.org/clanek.php?menu=13&menu1=20&menu2=20>
- 46) *Výroční zpráva o činnosti dětského domova Domino, Plzeň 2015/2016* [online]. [cit. 28. 10. 2016]. Dostupné z: <http://dddomino.cz/rubriky/dokumenty/vyrocnizprava-o-cinnosti->
- 47) *SKP Plzeň: Výroční zpráva 2015* [online]. [cit. 28. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.skp-plzen.cz/uploads/Vyrocnizprava2015.pdf>
- 48) *Zajištění vybraných služeb sociální prevence na území JMK: Domy na půli cesty* [online]. [cit. 29. 09. 2016]. Dostupné z: <http://www.socialnisluzby-ipjmk.cz/Folders/368-1-Domy+na+pul+cesty+.aspx>
- 49) *Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů* [online]. [cit. 01. 10. 2016]. Dostupné z:

<http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-vychovy-ve-skolskych-zarizenich-a-o-preventivne-vychovne-peci-ve-skolskych-zarizenich-a-o-zmene-dalsich-zakonu/f2299792/>

Seznam použitých tabulek, grafů a obrázků

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Příjmy (kalendářní rok 2015)

Tabulka č. 2: Příjmy (kalendářní rok 2015)

Tabulka č. 3: Kontingenční tabulka četností

Tabulka č. 4: Kontingenční tabulka vypočtených teoretických četností

Tabulka č. 5: Kontingenční tabulka vypočtených hodnot

Tabulka č. 6: Kontingenční tabulka četností

Tabulka č. 7: Kontingenční tabulka vypočtených teoretických četností

Tabulka č. 8: Kontingenční tabulka vypočtených hodnot

Tabulka č. 9: Kontingenční tabulka četností

Tabulka č. 10: Kontingenční tabulka vypočtených teoretických četností

Tabulka č. 11: Kontingenční tabulka vypočtených hodnot

Tabulka č. 12: Zaměstnal/a byste dítě z dětského domova ve vlastní firmě?

Tabulka č. 13: Na koho se podle vás děti nejčastěji obrací při hledání bydlení?

Tabulka č. 14: Dostáváte při odchodu z DD nějaké věci/peníze do začátku samostatného života? Pokud ano, co, kolik?

Tabulka č. 15: Na koho by ses obrátil/a v případě, že by jsi potřeboval/a pomoci s vyřízením některých formálních záležitostí (pracovní smlouva, smlouva o pronájmu bytu,...)?

Tabulka č. 16: Myslíte si, že prostředí DD je:

Seznam grafů

Graf č. 1: Důvody ukončení ústavní výchovy

Graf č. 2: Věk respondentů

Graf č. 3: Pohlaví respondentů

Graf č. 4: Vzdělání respondentů

Graf č. 5: Osobní setkání s dítětem z DD

Graf č. 6: Návštěva DD

Graf č. 7: Důvod návštěvy DD

Graf č. 8: Přebývání v DD po nějakou dobu

Graf č. 9: Prostředí DD

Graf č. 10: Hlavní příčina umístění dětí do DD

Graf č. 11: Totožné podmínky na trhu práce u mládeže z DD i u ostatních lidí

Graf č. 12: Nejčastěji nejvyšší dosažené vzdělání dětí po odchodu z DD

Graf č. 13: Šance pro dítě z DD na zaměstnání ve vlastní firmě

Graf č. 14: Větší šance dětí z DD být v dospělosti vyloučen ze společnosti (bezdomovectví, vězení, drogová závislost,...)

Graf č. 15: Poskytování pomoci dětským domovem dětem při odchodu z DD. Výstupní sezení s vedoucím pracovníkem a jiné

Graf č. 16: U koho dítě hledá pomoc při hledání bydlení

Graf č. 17: Seznam neziskových/příspěvkových organizací v Plzeňském kraji pomáhajících znevýhodněným dětem

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Systém náhradní péče v ČR

Obrázek č. 2: Schéma variant bydlení

9 Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník s dětmi ve věku 16–18 let

Příloha č. 2: Dotazník s pracovníky dětského domova

Příloha č. 3: Dotazník pro veřejnost v Plzeňském kraji

Příloha č. 4: Standardizovaný rozhovor s již samostatně žijícími mladistvými

Příloha č. 1

Dotazník s dětmi ve věku 16 – 18 let

Ahoj,

jmenuji se Zuzana Šámalová a studuji na České zemědělské univerzitě v Praze. Svou diplomovou práci zpracovávám na téma **Začleňování jedince do sociální skupiny v různých životních situacích**. Tento dotazník je anonymní a odpovědi v něm uvedené budou použity jen pro potřeby mé práce. Chtěla bych tě proto požádat o jeho vyplnění, jen a pouze podle skutečnosti. V případě uzavřených otázek (výběr z nabízených možností) prosím zakroužkuj jednu nebo více odpovědí, záleží na tobě. V případě otevřených otázek vepiš prosím krátkou odpověď.

Děkuji za tvůj čas.

1) Prosím, označ. Jsi?

- a. dívka
- b. chlapec

2) Kolik je ti let?

- a. 16 let
- b. 17 let
- c. 18 let
- d. jiný věk:

3) Jak dlouho žiješ v dětském domově?

- a. 1-2 roky
- b. 3-5 let
- c. 6-10 let
- d. déle

4) Máte v DD dostatek pomůcek pro uskutečňování tvých zájmů?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne

5) Máte v DD nějaké zájmové kroužky? Pokud ano, jaké?

- a. ano
vypiš:.....
.....
- b. ne

6) Dostáváte do DD nové pomůcky, které umožňují věnovat se vlastním zájmům ve volném čase? Pokud ano, jaké?

a. ano

vypiš:.....

.....

b. ne

7) Dostáváš v DD nějaké kapesné? Pokud ano, kolik a za co jej utratíš?

a. Ano, částka: ..... Kč

Utratím jej za:

i. jídlo

ii. oblečení, kosmetika

iii. cukrovinky

iv. cigarety

v. spoření na samostatný život

vi. jiné, vypiš:

b. ne

Bydlení

8) Máš již zařízené bydlení po opuštění DD? Pokud ano, kde?

a. v pronajatém bytě/domě s partnerem

b. přechodně u příbuzných

c. dlouhodobě u příbuzných

d. ve vlastním bytě/domě

e. ve společně pronajatém bytě/domě s kamarády/známými

f. sám/sama v pronajatém bytě

g. v domě na půl cesty

h. nemám

9) Pokud nemáš zařízené bydlení, jakým způsobem si budeš hledat bydlení po opuštění DD?

a. Pronajmu si byt

b. zkusím ubytovnu

c. zkusím sociální bydlení

d. zkusím dům na půl cesty

e. nemám představu

10) Na koho se obrátíš v případě zařizování bydlení?

a. spoléhám na pomoc DD

b. bydlení si budu zařizovat sám/sama

- c. spoléhám na pomoc rodičů
- d. spoléhám na pomoc kamarádů
- e. spoléhám na pomoc partnera
- f. nemám představu

Práce

11) Máš již vyhlídnutou práci kam nastoupíš po odchodu z DD? Pokud ano, je to v práci oboru? Jaká?

- a. ano
vypiš:.....
.....
- b. ne

12) Jak si plánuješ hledat práci po odchodu z DD?

- a. inzeráty na internetu
- b. tištěné inzeráty
- c. budu se ptát zaměstnavatelů
- d. poptám se kamarádů a známých
- e. poptám se příbuzných
- f. pomoc od DD/vychovatelek

Peníze

13) Šetříš si nějaké peníze na samostatný život po odchodu z DD?

- a. ano
- b. ne

14) Jaké jsou podle tebe průměrné měsíční náklady na jednotlivé položky?

- a. Bydlení
  - i. do 5 000 Kč
  - ii. 5 001-8 000 Kč
  - iii. 8 001-10 000 Kč
  - iv. 10 001-20 000 Kč
- b. Strava
  - i. do 2 000 Kč
  - ii. 2 001-4 000 Kč
  - iii. 4 001-10 000 Kč
- c. Oblečení
  - i. do 1 000 Kč
  - ii. 1 001-2 000 Kč
  - iii. 2 001-3 000 Kč

iv. 3 001-10 000 Kč

15) Co by sis pořídil/a v případě, že by jsi při odchodu z domova dostal/a 20 000 Kč?

- a. investice do bydlení/první nájem
- b. úspora peněz do budoucna
- c. vybavení bytu
- d. nákup oblečení
- e. nákup jídla
- f. jiné, vypiš:

Jednání s úřady

16) Po odchodu z domova nastanou situace, kdy je nutné jednat na vlastní pěst s úřady a vyřizovat formální záležitosti. Dokážeš vysvětlit následující pojmy?

- a. Úřad práce
vypiš:.....
.....
- b. Dům na půl cesty
vypiš:.....
.....
- c. zdravotní pojištění
vypiš:.....
.....
- d. sociální bydlení
vypiš:.....
.....
- e. sociální pojištění
vypiš:.....
.....

17) Na koho by ses obrátil/a v případě, že by jsi potřeboval/a pomoci s vyřízením některých formálních záležitostí (pracovní smlouva, smlouva o pronájmu bytu,...)?

- a. vychovatel/ka z DD
- b. sociální pracovník
- c. někdo z rodiny
- d. kamarád/známý
- e. na nikoho

18) Setkal/a jsi se s nějakou neziskovou organizací, která připravuje mládež na samostatný život? Pokud ano, se kterou a jak tato spolupráce probíhá?

a. ano

vypište:.....
.....

b. ne

19) Dostáváte při odchodu z DD nějaké věci/peníze do začátku samostatného života? Pokud ano, co, kolik?

a. ano

vypište:.....
.....

b. ne

Příloha č. 2

Dotazník s pracovníky dětského domova

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Zuzana Šámalová a studuji na České zemědělské univerzitě v Praze. Svou diplomovou práci zpracovávám na téma **Začleňování jedince do sociální skupiny v různých životních situacích**. Tento dotazník je anonymní a odpovědi v něm uvedené budou použity jen pro potřeby mé práce. Chtěla bych Vás proto požádat o jeho vyplnění, jen a pouze podle skutečnosti. V případě uzavřených otázek (výběr z nabízených možností) prosím zakroužkujte jednu nebo více odpovědí, záleží na vás. V případě otevřených otázek vepište prosím krátkou odpověď.

Děkuji za Váš čas.

1) Jak dlouho pracujete v dětském domově Domino?

a. Méně než 2 roky

b. 2 – 5 let

c. 6 – 10 let

d. 11 a více let

2) Ohodnoťte procentuálně, kolik je podle Vás v dětském domově:

a. dětí bez rodičů ..... %

b. romských dětí ..... %

c. handicapovaných dětí ..... %

d. dětí od alkoholických rodičů ..... %

3) Ohodnot'te procentuálně, kolik dětí z DD má zkušenost:

- a. s lehkými drogami ..... %
- b. s tvrdými drogami ..... %
- c. s alkoholem ..... %
- d. s trestným chováním ..... %
- e. s neplněním školní docházky ..... %
- f. jiné, vypište: ..... %

4) Jak se podle Vás chová typické dítě z DD?

- a. je nevýrazné, utlačované
- b. je klidné a hodné
- c. je neposlušné, zlobivé
- d. je agresivní, zlé
- e. jiné projevy

5) Myslíte si, že prostředí DD je:

- a. nadstandardní
- b. dostačující
- c. špinavé, zanedbané
- d. jiné

6) Jaká je podle Vás hlavní příčina toho, že se děti dostanou do DD?

- a. ztráta rodičů
- b. týrané dítě, násilí v rodině
- c. alkoholismus v rodině
- d. špatné sociální a hygienické podmínky
- e. jiný důvod: .....

7) Myslíte si, že mládež z dětského domova má stejné podmínky na trhu práce jako ostatní lidé?

- a. ano
- b. ne

8) Jaké je z Vaší zkušenosti nejčastěji nejvyšší dosažené vzdělání dětí po odchodu z DD?

- a. základní
- b. vyučen/a
- c. středoškolské s maturitou
- d. vyšší odborné
- e. vysokoškolské

9) S jakou nejvyšší dosaženou profesí u dětí z DD jste se setkal/a?

.....

10) Jaký je nejčastější budoucí život dětí z DD po dovršení plnoletosti?

- a. dětský domov se nezajímá, co s nimi bude dál
- b. v případě delšího studia prodloužení pobytu v dětském domově
- c. dětský domov zajistí kontakty na bydlení a zaměstnání
- d. jiné:

11) Probíhají v DD speciální programy, které by připravovaly děti na samostatný život? Pokud ano, které?

- a. ano
vypište:.....
.....
.....

b. ne

12) Spolupracuje Váš DD s nějakou neziskovou organizací, která připravuje děti na samostatný život? Pokud ano, se kterou a jak tato spolupráce probíhá?

- a. ano
vypište:.....
.....
.....

b. ne

13) Dostávají děti při odchodu z DD nějaké věci/peníze do začátku samostatného života? Pokud ano, co, kolik?

- a. Ano
vypište:.....
.....
.....

b. Ne

Příloha č. 3

Dotazník pro veřejnost v Plzeňském kraji: příklad vyplněného dotazníku

- 1.) Kolik je vám let? 30-44 let
- 2.) Pohlaví: žena
- 3.) Vaše vzdělání: vysokoškolské
- 4.) Z jakého kraje pocházíte? Plzeňský kraj
- 5.) Setkal/a jste se někdy osobně s dítětem z dětského domova? ano

- 6.) Navštívil/a jste někdy dětský domov? ne
- 7.) Pokud jste navštívil/a dětský domov, proč?
- 8.) Přebýval/a jste někdy po nějakou dobu v dětském domově? ne
- 9.) Myslíte si, že prostředí dětských domovů jsou: nevím, nedokážu posoudit
- 10.) Jaká je podle Vás hlavní příčina toho, že se děti dostanou do dětského domova?
alkoholismu, drogy v rodině, násilí, týrání, alkoholismu, drogy v rodině, násilí, týrání
- 11.) Myslíte si, že mládež z dětského domova má stejné podmínky na trhu práce jako ostatní lidé? ano
- 12.) Jaké je podle vás nejčastěji nejvyšší dosažené vzdělání dětí po odchodu z DD? vyučen/a
- 13.) Zaměstnal/a byste dítě z dětského domova ve vlastní firmě? podle jeho reference
- 14.) Mají podle vás děti z dětského domova větší šanci být v dospělosti vyloučeni ze společnosti? (bezdomovectví, vězení, drogová závislost,...) je to různé podle charakteru dítěte
- 15.) Myslíte si, že dětský domov poskytuje dětem pomoc při jejich odchodu? Například výstupní sezení s vedoucím pracovníkem? ano
- 16.) Na koho se podle vás děti nejčastěji obrací při hledání bydlení? spoléhají na pomoc dětského domova
- 17.) Pokud znáte, vypište nějakou neziskovou/příspěvkovou organizaci v Plzeňském kraji pomáhající znevýhodněným dětem.

Příloha č. 4

Standardizovaný rozhovor s již samostatně žijícími mladistvými

Osobní údaje

1. Kolik ti je let?
2. Chodíš do školy nebo do zaměstnání? Kam? Jsi se svým zaměstnáním spokojen/a (odpovídá tvým představám)?
3. Jaké je tvoje dosažené vzdělání? Obor?
4. Z jaké pocházíš rodiny? Úplné/rozvedené?
5. Máš sourozence?

Důvody volby samostatného bydlení

6. Jaké bylo tvé dětství?
7. Zkus zavzpomínat na tvé dětství. Vrátil/a by jsi se do doby, když ti bylo 6 roků a šel/šla jsi do první třídy?
8. A vrátil/a by jsi se do doby, když ti bylo 12 roků a ty jsi procházel/a pubertálním obdobím?

9. Jsi v kontaktu s rodiči?
10. Napadlo tě vrátit se k rodičům po odchodu z DD?
11. Jaký máš vztah s prarodiči?
12. A co tvé partnerské vztahy? Chodíš s někým? Plánujete společnou budoucnost?
13. Kolik roků jsi strávil/a v dětském domově?
14. Jaký je tedy hlavní důvod proč nyní žiješ sám?
15. Co jsi v počátcích samostatného života očekával a jaké jsi měl přání a touhy?

Samostatný život

16. Jak by jsi popsal svůj byt? Bydlíš sám, nebo máš spolubydlící?
17. Jak dlouho žiješ sám?
18. Jak sis tohle bydlení našel? Pomáhal ti někdo?
19. A co tvoje finanční stránka? Kde bereš peníze?
20. Jak ti jde hospodaření s penězi? Ušetříš si něco?
21. Jaký je tvůj denní režim? V týdnu, když pracuješ...
22. Jakým způsobem trávíš volný čas?
23. Kdybys mohl/a teď hned odejít, kam jsi šel a proč?

Formy pomoci

24. Jak moc ti byla poskytnuta pomoc při odchodu z DD? Absolvoval/a jsi například sezení se sociálním pracovníkem?
  25. Jestliže ano, co bylo náplní vašeho rozhovoru?
  26. Co je pro tebe v životě důležité?
- Máš nějaké cíle? Těšíš se nebo máš obavy z toho co ti život přinese?